

**Uchwała Nr XIV/160/2025
Rady Powiatu w Olsztynie
z dnia 21 listopada 2025 r.**

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Olsztyńskim na lata 2026-2036

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 3, art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2024 r., poz. 107 z późn. zm.), art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2025 r., poz. 1214 z późn. zm.) **uchwała się**, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Olsztyńskim na lata 2026-2036”, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

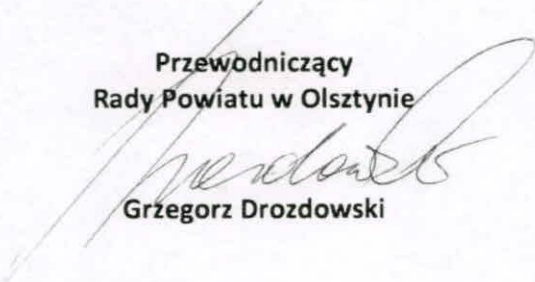
§ 2. Celem Strategii jest określenie kierunków działań w zakresie polityki społecznej Powiatu Olsztyńskiego, w szczególności dotyczących:

1. rozwoju lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny,
2. satysfakcjonującej jakości życia osób z niepełnosprawnościami,
3. efektywnej polityki senioralnej,
4. rozwoju kompetencji mieszkańców niezbędnych na rynku pracy,
5. rozwoju systemu wsparcia osób i rodzin w kryzysie.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu w Olsztynie.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**Przewodniczący
Rady Powiatu w Olsztynie**

Grzegorz Drozdowski

Załącznik do
Uchwały nr XIV/160/2025
Rady Powiatu w Olsztynie
z dnia 21 listopada 2025 r.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Olsztyńskim na lata 2026-2036

OLSZTYN 2025

Spis treści

Wprowadzenie	4
1. Uwarunkowania prawne i strategiczne.....	6
1.1. Podstawowe akty prawne	6
1.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi.....	8
2. Charakterystyka powiatu olsztyńskiego.....	13
3. System wsparcia	22
4. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych	29
5. Wyzwania lokalnej polityki społecznej.....	34
5.1. Rodzina i dziecko	34
6.2. Niepełnosprawność.....	36
6.3. Sytuacja osób starszych.....	39
6.4. Aktywizacja zawodowa	40
6.5. Osoby i rodziny w kryzysie	43
7. Cele, priorytety i kierunki działań.....	47
Obszar 1. Rozwój lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny	49
Obszar 2. Satysfakcjonująca jakość życia osób z niepełnosprawnościami	52
Obszar 3. Efektywna polityka senioralna	55
Obszar 4. Rozwój kompetencji mieszkańców niezbędnych na rynku pracy	57
Obszar 5. Rozwój systemu wsparcia osób i rodzin w kryzysie	60
8. Zarządzanie realizacją strategii	63
8.1. Podstawowe założenia organizacyjne.....	63
8.2. Monitoring strategii	63
8.3. Aktualizacja strategii	64
8.4. Ramy finansowe	64
9. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej	66
Podsumowanie	67
Spis tabel	68
Spis rysunków	68

Wykaz najczęściej używanych skrótów

PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Olsztynie

DPS - dom pomocy społecznej

GKRPA – Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

GOPS/MOPS – gminny/miejski ośrodek pomocy społecznej

PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

POIK - Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej

POW – placówka opiekuńczo-wychowawcza

PPP-P – Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Olsztynie

PS – przedsiębiorstwo społeczne

PSRPS - Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Olsztyńskim

na lata 2026-2036

ŚDS – środowiskowy dom samopomocy

UPPO – Urząd Pracy Powiatu Olsztyńskiego

WTZ – warsztat terapii zajęciowej

ZAZ – zakład aktywności zawodowej

ZI – Zespół interdyscyplinarny ds. przemocy domowej

Wprowadzenie

Powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych stanowi główne narzędzie planistyczne polityki społecznej prowadzonej przez samorządu powiatu we współpracy z organami administracji rządowej, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami i osobami fizycznymi. Nadrzędnym celem tych działań jest kreowanie lokalnych warunków (materialnych, instytucjonalnych, organizacyjnych, społecznych itp.) umożliwiających mieszkańcom prowadzenie satysfakcjonującego życia w różnych sferach aktywności, w szczególności rodzinnej, zawodowej, społecznej, zdrowotnej, edukacyjnej, obywatelskiej i kulturalnej.

Obowiązek opracowania i realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych przez powiat wynika wprost z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Dokument ten winien zawierać przede wszystkim ramy funkcjonalne i kompetencje podmiotów działających w systemie pomocy społecznej oraz rynku pracy, uwzględniając jednak interdyscyplinarne rozwiązania służące wczesnemu wykrywaniu sytuacji trudnych, których doświadczają osoby i rodziny zamieszkujące powiat, a także podejmowaniu działań profilaktycznych adresowanych do całej lokalnej społeczności.

Prezentowana *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Olsztyńskim na lata 2026-2036* to kompleksowy, długofalowy dokument określający cele, priorytety i kierunki niezbędnych zmian stanowiących odpowiedź na zdiagnozowane niezaspokojone potrzeby i bariery aktywności mieszkańców powiatu. Podstawą niniejszego dokumentu jest diagnoza, która jako rodzaj badania ma na celu identyfikację, opis oraz wyjaśnienie zjawisk i procesów w określonej sferze, a także opracowanie wniosków oraz wskazówek, na podstawie których będzie możliwe zaplanowanie działań zmierzających do wprowadzenia zmian w tej sferze. Diagnoza aktualnej sytuacji społecznej Powiatu Olsztyńskiego uwzględnia czynniki determinujące warunki i jakość życia ludności, a także zewnętrzne objawy i przyczyny dominujących problemów – w ujęciu zarówno statycznym jak i dynamicznym, opisującym obserwowalne tendencje przynajmniej na przestrzeni co najmniej ostatnich 3 lat.

Wśród głównych źródeł danych, wykorzystanych do opracowania diagnozy, należy wskazać Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, Raporty o stanie powiatu, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej i sprawozdania MRiPS-03 sporządzane przez powiat oraz gminy; sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Olsztynie, dane i sprawozdania Urzędu Pracy Powiatu Olsztyńskiego, a także inne informacje, w szczególności udostępnione przez gminy, w tym przez zespoły interdyscyplinarne oraz gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych.

Druga główna część Strategii ma charakter wdrożeniowy. Przedstawia wizję projektowanych zmian oraz katalog niezbędnych kierunków działań, następnie zaś wskazówki, jak skutecznie zarządzać realizacją strategii. Należy nadmienić, że niniejszy dokument stanowi kontynuację poprzedniej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych obowiązującej do 2025 r. Z tego względu wiele założeń obu strategii jest zbliżonych bądź identycznych, jednak wcześniejsze idee i koncepcje znalazły w tym dokumencie okazję do twórczego rozwinięcia. Uwzględniono w tym

spojrzeniu aktualne uwarunkowania „systemowe” oraz potrzeby społeczności lokalnej w zakresie dostępu do usług społecznych.

W ramach procesu opracowania PSRPS, Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Olsztynie powołał Zarządzeniem Zespół do opracowania projektu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Olsztyńskim na lata 2026-2036. W jego składzie znaleźli się przedstawiciele Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Olsztynie, Urzędu Pracy Powiatu Olsztyńskiego, Powiatowej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Olsztynie, ośrodków pomocy społecznej, Sądu Rejonowego w Olsztynie i innych instytucji realizujących zadania publiczne i usługi społeczne w powiecie. W dniu 10 października 2025 r. w Starostwie Powiatowym w Olsztynie odbyło się spotkanie warsztatowe, w którym wzięły udział osoby pracujące w różnych obszarach powiatowej polityki społecznej. Refleksje uczestników spotkania stanowiły cenny zasób wiedzy o powiecie i jego uwarunkowaniach, stanowiąc podstawę opracowania niniejszego dokumentu.

1. Uwarunkowania prawne i strategiczne

1.1. Podstawowe akty prawne

Podstawą ustroju Polski jest ustawa zasadnicza, czyli Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. W preambule Konstytucji zostały określone fundamentalne wartości, które decydują o harmonijnym funkcjonowaniu bytu państwowego: poszanowanie wolności i sprawiedliwości, współdziałanie władz, dialog społeczny oraz zasada pomocniczości (subsydiarności) umacniająca uprawnienia obywateli i ich wspólnot. Ponadto rozdział pierwszy Konstytucji RP wprowadza szereg zasad ustrojowych, wśród których należy wskazać w szczególności „demokratyczne państwo prawne, urzeczywistniające zasady sprawiedliwości społecznej” (art. 2 i 7 Konstytucji). Oznacza to, że:

- 1) władzę sprawuje naród poddający swoje organy przedstawicielskie cyklicznej legitymizacji w wolnych i powszechnych wyborach;
- 2) organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa;
- 3) ochrona słabszych ekonomicznie jednostek i grup ludności wyraża się w istnieniu odpowiednich zabezpieczeń społecznych i usług socjalnych świadczonych przez państwo i różne wspólnoty samorządowe.

Urzeczywistnianie zasady „sprawiedliwości społecznej” odbywa się w praktyce w oparciu o akty normatywne niższego rzędu, zwłaszcza ustawę z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*. W myśl art. 2 ust. 1 tejże ustawy „Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości”. Tak rozumianą działalność organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Ustawa podkreśla, iż pomoc społeczna powinna wspierać osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb, aby mogły żyć w warunkach odpowiadających godności człowieka. Ale zarazem wymaga od klientów współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Jak już zostało zasygnalizowane we wstępie, opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi, w świetle art. 19 ust. 1 pkt 1 ustawy *o pomocy społecznej*, zadanie własne powiatu o charakterze obowiązkowym, w ramach którego należy uwzględnić programy pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami. Ustawa precyzuje ponadto, w art. 16b pkt 2, elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej, w tym określenie zdolności podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych;
- 2) prognoza zmian w zakresie objętym strategią,

- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i jej ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Zgodnie z pkt 3 powyższego artykułu Strategia opracowana przez gminę i powiat określa usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić m.in. następujące:

- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym;
- Ustawa z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii;
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego;
- Ustawa z dnia 11 września 2015 r. zdrowiu publicznym;
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej;
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych;
- Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie;

Nie sposób w tym miejscu wymienić, a tym bardziej omówić wszystkich aktów prawnych regulujących obszar lokalnej polityki społecznej. Należy jednak nadmienić, iż kluczowym aktem o znaczeniu ustrojowym jest ustawa o samorządzie powiatowym. W oparciu o nią powiaty działają po to, aby zaspokajać zbiorowe potrzeby zamieszkującej ich teren ludności. Posiadają kompetencje do realizacji zadań użyteczności publicznej o charakterze ponadgminnym, w szczególności w zakresie pomocy społecznej, przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy, wspierania osób niepełnosprawnych, promocji i ochrony zdrowia, edukacji publicznej, kultury fizycznej i turystyki, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, a także polityki prorodzinnej. Ogólnie określone w ustawie ustrojowej zadania powiatu znajdują doprecyzowanie w innych aktach normatywnych tego samego rzędu, m.in. w ustawie o rynku pracy i służbach zatrudnienia, ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych czy w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, które wraz ustawą o pomocy społecznej tworzą zręby systemu pomocy i wsparcia dla osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.

1.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi

Uwarunkowania programowe lokalnej polityki społecznej znajdują swoje źródła w dokumentach strategicznych różnych szczebli: międzynarodowego, europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. Stanowią one kierunkowe wytyczne dla działań jednostek samorządu terytorialnego, zapewniając spójność działań i realizację nadrzędnych celów polityki poszczególnych szczebli.

Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030

Analizując kontekst międzynarodowy, należy zwrócić uwagę w szczególności na *Agendę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030*, przyjętą w dniu 25 września 2015 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych. Stanowi ona plan transformacji w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla ludzkości, tj.: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój i partnerstwo, mając na celu wyeliminowanie ubóstwa i głodu, ochronę planety przed degradacją oraz podejmowanie pilnych działań w zakresie zmian klimatu; zapewnienie wszystkim ludziom możliwości korzystania z dobrodziejstw dostatniego i satysfakcjonującego życia oraz to, aby postęp gospodarczy, społeczny i technologiczny przebiegał w zgodzie z naturą; wspieranie pokojowego, sprawiedliwego i inkluzywnego społeczeństwa, wolnego od lęku i przemocy oraz mobilizowanie środków do wdrożenia Agendy 2030 przy udziale wszystkich krajów, interesariuszy i obywateli. W ramach Agendy określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele odnoszące się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukację wysokiej jakości, osiągnięcia równości płci, uczynienia miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi i stabilnymi, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków, przy czym jakość życia jest tu rozumiana kompleksowo jako dobrostan w różnych obszarach życia: długości życia w ogóle, długości życia w zdrowiu, większej satysfakcji z wykonywania pracy, lepszych warunków łączenia kariery zawodowej z życiem prywatnym i rodzinnym, sprawnej sieci bezpieczeństwa socjalnego nastawionej na pomoc, której celem jest zwiększenie szans na aktywność społeczną i zawodową i dbałość o przeciwdziałanie różnym formom wykluczenia, dostępności dóbr i usług publicznych bez względu na status rodzinny i miejsce zamieszkania, otwartych warunków uczestnictwa w życiu publicznym, bezpieczeństwa dochodów na starość, środowiskowego poczucia równowagi w odniesieniu do warunków krajobrazowych, naturalnego stanu otoczenia oraz żywności, udziału w kulturze, poczucia satysfakcji z życia. Osiąganie wskazanego celu będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech

obszarach: konkurencyjności i innowacyjności; równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta w 2017 roku przez Radę Ministrów jako aktualizacja *Strategii Rozwoju Kraju 2020*. Określa ona podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym oraz przestrzennym, przedstawiając nowy model rozwoju, czyli rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Główny cel Strategii stanowi „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa stanowi *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030*. Przewidziano w niej rozwój kraju jako społecznie i terytorialnie zrównoważony, dzięki któremu efektywnie będą rozwijane oraz wykorzystywane miejscowe zasoby i potencjały wszystkich regionów. Celem takiego modelu jest wspomaganie w szczególności obszarów, które nie mogą w pełni rozwinąć swojego potencjału rozwojowego, bo utraciły swoje funkcje społeczno-gospodarcze, przez co stały się mniej odporne na różne zjawiska kryzysowe. Jednym z celów Strategii jest zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo. Dlatego w dokumencie wskazano obszary strategicznej interwencji, które otrzymają szczególne wsparcie (są to obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Śląsk i tereny Polski wschodniej).

Strategia Rozwoju Usług Społecznych

Z punktu widzenia polityki społecznej istotnym dokumentem jest *Strategia Rozwoju Usług Społecznych polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)*, która została przyjęta w dniu 15 czerwca 2022 roku przez Radę Ministrów. Jej główny cel stanowi deinstytucjonalizacja, czyli przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej. Wśród najważniejszych założeń tego dokumentu można wskazać:

- zwiększenie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci,
- zbudowanie skutecznego i trwałego systemu świadczenia usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia niepełnosprawności,

- stworzenie skutecznego systemu usług społecznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób zagrożonych bezdomnością.

**Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu.
Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030**

W dniu 13 września 2021 roku Rada Ministrów przyjęła *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030*. Priorytety określone w dokumencie koncentrują się na zagadnieniach takich jak usługi społeczne dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży; przeciwdziałanie bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu; wspieranie osób i rodzin poprzez działania instytucji pomocy społecznej oraz podmiotów ekonomii społecznej; a także wspieranie integracji cudzoziemców poprzez rozwój usług społecznych dla migrantów oraz wsparcie integracji na rynku pracy.

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej

Dokument ten za cel długofalowy przyjmuje, że *Ekonomia społeczna i solidarna stanie się istotnym instrumentem aktywnej polityki społecznej, wsparcia rozwoju społecznego oraz lokalnego*, natomiast za cel główny: *Do roku 2030 podmioty ekonomii społecznej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostarczycielami usług społecznych*. Osiągnięcie celu głównego możliwe będzie dzięki realizacji następujących celów szczegółowych:

1. Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych.
2. Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
3. Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej na rynku.
4. Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej.

**Polityka społeczna wobec osób starszych 2030.
Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność**

W obszarze polityki senioralnej na uwagę zasługuje *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność*, przyjęta Uchwałą nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. Cel polityki społecznej wobec osób starszych stanowi podnoszenie jakości życia seniorów poprzez umożliwienie im pozostawania jak najdłużej samodzielnymi

i aktywnymi oraz zapewnienie bezpieczeństwa. Obszary dotyczące ogółu osób starszych to m.in. kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, uczestnictwo w życiu społecznym, tworzenie warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych jako aktywnych uczestników życia gospodarczego i rynku pracy, profilaktyka chorób, promocja zdrowia, zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego, tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej, a także działania na rzecz edukacji dla starości (kadry opiekuńcze i medyczne), do starości (całe społeczeństwo), przez starość (od najmłodszego pokolenia) oraz edukacja w starości (osoby starsze). Obszary uwzględniające działania wobec niesamodzielnych osób starszych to w szczególności ułatwienie dostępu do usług wzmacniających samodzielność oraz dostosowanie środowiska zamieszkania do możliwości funkcjonalnych niesamodzielnych osób starszych, zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgnacyjnych, a także system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnych osób starszych przez instytucje publiczne.

Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030

Obszar wsparcia osób z niepełnosprawnościami również opiera się obecnie na dokumencie strategicznym, jakim jest *Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030*, przyjęta w dniu 16 lutego 2021 roku przez Radę Ministrów. Jej główny cel stanowi włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Dokument składa się z ośmiu priorytetów, takich jak niezależne życie, dostępność, edukacja, praca, warunki życia i ochrona socjalna, budowanie świadomości oraz koordynacja. W ich ramach planowane są takie działania jak np. zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełnego udziału w życiu społecznym, publicznym i politycznym, przeprowadzenie procesu deinstytucjonalizacji, wczesna pomoc, edukacja włączająca, aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami, modyfikacja i uzupełnienie systemu wsparcia zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, zapobieganie powstawaniu i pogłębianiu się niepełnosprawności, dostęp do usług zdrowotnych oraz zwiększenie efektywności procesu leczenia, profilaktyka i leczenie w obszarze zdrowia psychicznego oraz środowiskowy system wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego i inne.

Wojewódzka strategia polityki społecznej

W dniu 28 września 2021 roku została przyjęta przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego *Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*. Dokument ten zakłada jako cel główny: „Wzmocnienie spójności społecznej regionu Warmii i Mazur oraz poprawa warunków życia mieszkańców przy współpracy środowisk lokalnych i partnerów działających w obszarze polityki społecznej”. Cel ten będzie realizowany w siedmiu obszarach i celach strategicznych:

- Rodzina - cel: Wzmocnienie aktywności oraz samodzielności osób i rodzin.
- Seniorzy - cel: Wzrost jakości życia osób starszych.

- Osoby z niepełnosprawnościami - cel: Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym.
- Profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie przemocy - cel: Zintegrowanie i wzmacnianie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów związanych z uzależnieniami oraz zjawiskiem przemocy.
- Wspieranie zatrudnienia - cel: Ograniczenie bezrobocia oraz bierności zawodowej wśród mieszkańców województwa.
- Ekonomia społeczna i solidarna - cel: Zwiększenie udziału ekonomii społecznej i solidarnej w rozwoju społeczności lokalnych.
- Kapitał społeczny - cel: Budowanie spójności społecznej poprzez wzmocnienie kapitału społecznego.

Wojewódzki plan rozwoju usług społecznych

Warmińsko-Mazurski Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji na lata 2023-2025 przyjęto Uchwałą Zarządu Województwa Nr 30/462/23/VI z dnia 3 lipca 2023 r. Został opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, przy wsparciu Zespołu ds. rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie warmińsko-mazurskim. Cele dokumentu sformułowano następująco:

- określenie kierunków rozwoju usług społecznych, usług zdrowotnych oraz deinstytucjonalizacji na poziomie regionalnym,
- powiązanie dostępnych źródeł finansowania, w szczególności funduszy europejskich, a także innych źródeł finansowych (rządowych, samorządowych) z regionalnymi celami i działaniami w obszarze usług społecznych i deinstytucjonalizacji,
- skoordynowanie działań podejmowanych przez różne departamenty/jednostki organizacyjne samorządu województwa przy uwzględnieniu potencjału i zasobów sektora obywatelskiego i partnerów społecznych.

Sformułowano również cele horyzontalne w procesie rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie warmińsko-mazurskim, wspólne dla wszystkich obszarów interwencji. Są to:

- 1) Tworzenie miejsc koordynacji usług w formie Centrów Usług Społecznych.
- 2) Wzmocnienie potencjału podmiotów ekonomii społecznej, w tym organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych realizujących usługi społeczne.
- 3) Rozwój mieszkalnictwa wspomagane go z koszykiem usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb osoby wymagającej wsparcia.
- 4) Wzmocnienie potencjału kompetencyjnego kadr systemu pomocy i integracji społecznej oraz promowanie zawodów pomocowych.
- 5) Wzmacnianie, promowanie i inspirowanie partnerstw publiczno-społecznych.
- 6) Wzmacnianie, promowanie i inspirowanie współpracy międzysektorowej.
- 7) Wzmacnianie i promowanie wolontariatu.

2. Charakterystyka powiatu olsztyńskiego

Powiat olsztyński położony jest centralnej części województwa warmińsko-mazurskiego. Charakterystyczną cechą jego położenia jest to, że otacza Miasto Olsztyn, ponadto sąsiaduje z siedmioma powiatami ziemskimi: lidzbarskim, bartoszyckim, kętrzyńskim, mrągowskim, szczycieńskim, nidzickim oraz ostródzkim. Stanowi największy powiat województwa warmińsko-mazurskiego, zarówno pod względem powierzchni, jak i liczby ludności. Zajmuje bowiem 283 807 ha (około 2 838 km²), co stanowi 11,7% powierzchni województwa i zamieszkiwany jest przez 130 299 osób (stan na 31 grudnia 2024 r.), czyli 12,13% wszystkich mieszkańców regionu.

Pod względem administracyjnym powiat olsztyński składa się z dwunastu gmin, w tym siedmiu gmin wiejskich (Dywity, Giętrzwald, Jonkowo, Kolno, Purda, Stawiguda i Świątki) oraz pięciu gmin miejsko-wiejskich (Barczewo, Biskupiec, Dobrze Miasto, Jeziorany i Olsztynek). W powiecie są 454 miejscowości oraz 268 sołectw. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 46 osób/km², co oznacza iż jest niższa od średniej wojewódzkiej, która kształtuje się na poziomie 56 osób/km².

Rysunek 1. Gminy Powiatu Olsztyńskiego

Źródło: <http://www.powiat-olsztynski.pl/powiat-w-liczbach/>.

Ponad 90% powierzchni powiatu olsztyńskiego leży na obszarze historycznej Warmii, a jednym z jego atutów jest warmińskie dziedzictwo kulturowe, historyczne oraz architektoniczne. Świadectwem przeszłości są tu liczne zabytki, wśród nich m.in. zamki krzyżackie, fragmenty murów obronnych oraz kościoły gotyckie, barokowe i neogotyckie. Powiat olsztyński charakteryzuje się również bogactwem walorów naturalnych. Lasy zajmują tu 39,6% powierzchni. Ważnym elementem krajobrazu są jeziora i rzeki, z których dwie główne, tj. Łyna i Wadąg, pełnią funkcję szlaków kajakowych. Warto nadmienić, że ponad połowę powierzchni powiatu (53,1%) stanowią obszary chronionego krajobrazu, natomiast 1,74% to rezerваты przyrody. Według

danych BDL GUS znajduje się tu 107 pomników przyrody. Teren powiatu przecina ponadto kilkaset kilometrów szlaków rowerowych i pieszych.

Pod względem demograficznym, powiat odznacza się przyrostem ludności. Na przestrzeni lat 2020-2024 liczba mieszkańców zwiększyła się o 2 030 osób (1,6%). Tendencja wzrostowa była obserwowana w 6 gminach: Barczewo, Dywity, Gietrzwałd, Jonkowo, Purda i Stawiguda, które wchodziły w skład Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna. Najbardziej dynamiczny przyrost ludności odnotowano w gminie Stawiguda, bowiem liczba mieszkańców w 2024 r. była większa od tej w 2020 r. o 1 889 osób (14,0%). Z kolei największy ubytek ludności odnotowano w gminach Kolno (zmniejszenie o 6,1%), Jeziorany (5,0%) i Świątki (3,2%).

W świetle zaprezentowanych danych, można wskazać na trend suburbanizacji, czyli zaludniania się terenów podmiejskich, rozwoju zabudowy mieszkaniowej i infrastruktury. Zyskują na tym gminy sąsiadujące z miastem Olsztyn. Procesy depopulacyjne są natomiast dostrzegalne na obszarach oddalonych od centrum, przy czym najsilniej występują w gminach położonych peryferyjnie, słabszych pod względem gospodarczym i powiązań komunikacyjnych.

Tabela 1. Ludność powiatu olsztyńskiego według gmin w latach 2020-2024

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Barczewo	18 092	18 157	18 198	18 236	18 329
Gmina Biskupiec	18 166	17 989	17 858	17 735	17 629
Gmina Dobrze Miasto	15 346	15 214	15 157	14 993	14 955
Gmina Dywity	12 893	13 203	13 422	13 708	13 952
Gmina Gietrzwałd	6 824	6 838	6 902	6 946	7 020
Gmina Jeziorany	7 221	7 125	7 070	6 952	6 862
Gmina Jonkowo	7 627	7 693	7 783	7 811	7 920
Gmina Kolno	2 874	2 818	2 799	2 758	2 700
Gmina Olsztynek	13 338	13 239	13 197	13 114	13 083
Gmina Purda	8 831	8 886	8 952	8 975	9 026
Gmina Stawiguda	13 516	14 027	14 503	14 975	15 405
Gmina Świątki	3 802	3 746	3 714	3 711	3 679
Powiat Olsztyński	128 530	128 935	129 555	129 914	130 560

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na wzrost liczby ludności w powiecie wpływ miał przede wszystkim napływ mieszkańców z innych gmin. Saldo migracji, oznaczające różnicę pomiędzy zameldowaniami i wymeldowaniami, w latach 2020-2024 kształtowało się na dodatnim poziomie. Natomiast przyrost naturalny, rozumiany jako różnica pomiędzy liczną urodzeń żywych a liczbą zgonów, w badanym okresie był co roku na ujemnym poziomie. W 2024 roku wyniósł -450, przy czym odnotowano 786 urodzeń żywych oraz 1 236 zgonów mieszkańców. W porównaniu do 2020 roku, w którym odnotowano najwięcej urodzeń, przyrost naturalny zmniejszył się o 264 osoby.

Warto nadmienić, że przyrost naturalny we wszystkich gminach oprócz Stawigudy wykazywał wartości ujemne. W 2024 r. najniższy przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 mieszkańców odnotowały gminy: Kolno (-11,71), Jeziorany (-7,70), Barczewo (-5,84), Świątki (-5,41) oraz Olsztynek (-4,97). Z kolei w gminie Stawiguda był na poziomie 3,81, zaś w całym badanym okresie (lata 2020-2024) liczba urodzeń okazała się większa od liczby zgonów o 328. Dla porównania, w gminie Biskupiec ta liczba wyniosła -409, w Barczewie -398, a Dobrym Mieście -373. W świetle zaprezentowanych danych można powiedzieć, że w powiecie olsztyńskim największy potencjał demograficzny ma obecnie gmina Stawiguda.

Tabela 2. Wybrane dane i wskaźniki demograficzne dla powiatu olsztyńskiego w latach 2020-2024

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Urodzenia żywe	1 161	956	906	763	786
Zgony	1 347	1 477	1 359	1 245	1 236
Przyrost naturalny	-186	-521	-453	-482	-450
Saldo migracji	918	890	946	958	1 064
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	92,4	94,6	97,7	102,5	106,9
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	30,5	31,4	32,3	33,3	34,1
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	15,0	15,5	16,1	16,7	17,4
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji - mężczyźni	12,7	13,2	13,8	14,4	15,1
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji - kobiety	17,1	17,7	18,3	18,9	19,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Istotnym aspektem w kontekście zmian ludnościowych jest również postępujące zjawisko „starzenia się” społeczeństwa. Stanowi ono efekt wydłużania się czasu życia ludzkiego, któremu sprzyja poprawa dostępności do ochrony zdrowia, szeroko zakrojona profilaktyka zdrowotna oraz lepsza jakość życia i warunki bytowe, przy jednoczesnym spadku bądź niewielkich wartościach przyrostu naturalnego. Społeczeństwo powiatu podlega temu procesowi, podobnie jak ludność województwa, Polski oraz państw Europy Zachodniej. Świadczą o tym przede wszystkim wskaźniki demograficzne oraz dane dotyczące odsetka mieszkańców według ekonomicznych grup wieku¹. Dla przykładu w 2024 roku na każde 100 osób w wieku produkcyjnym w powiecie przypadało 34,1 osób w wieku poprodukcyjnym i liczba ta zwiększyła się w porównaniu do 2020 roku o 3,6 punktu. Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej wynosił zaś 17,4%, przy czym był większy w przypadku kobiet (dla tej grupy wynosił 19,6%) niż mężczyzn (15,1%).

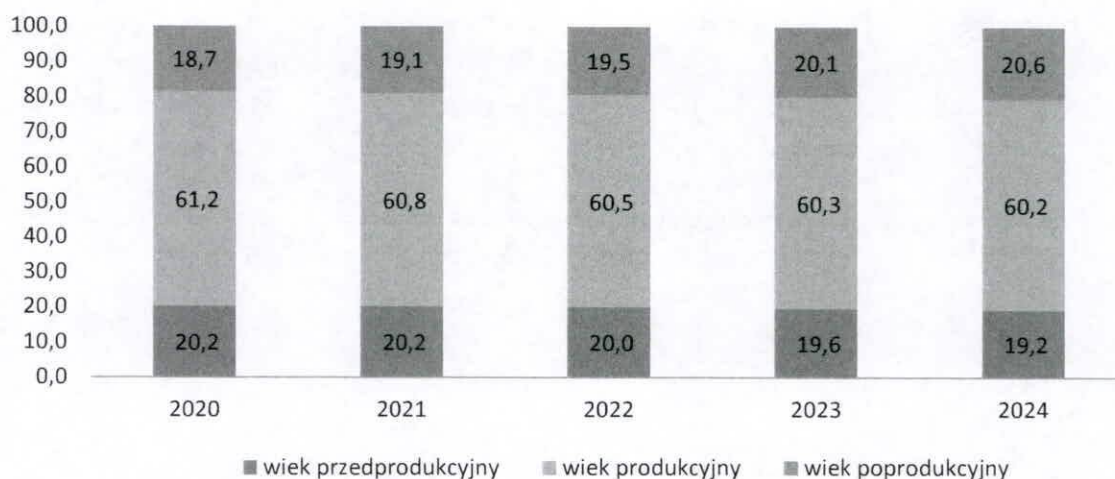
Należy nadmienić, że współczynnik feminizacji dla powiatu olsztyńskiego w analizowanym okresie kształtował się co roku na tym samym poziomie. Na każdych 100 mężczyzn przypadały tu bowiem 103 kobiety. Przewaga kobiet była spowodowana ich nadwyżką w grupie osób starszych – w 2024 r. w wieku poprodukcyjnym było 9 713 mężczyzn oraz 17 127 kobiet. Z kolei w grupie

¹ GUS do ekonomicznych grup wieku zalicza: wiek przedprodukcyjny (dzieci i młodzież w wieku 0-17 lat), wiek produkcyjny (kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lat) oraz wiek poprodukcyjny (kobiety 60+, mężczyźni 65+).

osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym istniała przewaga mężczyzn, których było 54 619, natomiast kobiet - 49 101, czyli o ponad 10% mniej.

W kontekście „starzejącego się społeczeństwa” warto odnieść się do innych danych i wskaźników. W latach 2020-2024 w powiecie olsztyńskim miał miejsce spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do ogółu ludności – z poziomu 20,2% do 19,2%, a także spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym – z 61,2% do 60,2%. Natomiast odsetek osób w poprodukcyjnym okresie życia wzrósł z 18,7% do 20,6%.

Rysunek 2. Struktura ludności powiatu olsztyńskiego według ekonomicznych grup wieku w latach 2020-2024 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Porównanie odsetków osób w ekonomicznych grupach wieku w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2020-2024 obrazuje dość dynamiczne zmiany, które nastąpiły w ciągu zaledwie pięciu lat. W skali powiatu odsetek ten wykazuje tendencję rosnącą, aczkolwiek nie przyjmuje jeszcze dużych wartości. Inaczej sytuacja wygląda, gdy spojrzysz się na omawiane wskaźniki z poziomu poszczególnych gmin. W 2024 r. udział osób w wieku poprodukcyjnym jest najwyższy w gminach Biskupiec i Dobre Miasto (po 24,3%), Jeziorany (23,7%) oraz Olsztynek (23,5%). W gminach Gietrzwałd i Barczewo nieznacznie przekracza 20%, a w gminie Świątki jest bliski tej wartości. W pozostałych oscyluje w granicach 18,0-19,3%. Natomiast w gminie Stawiguda odsetek osób w wieku emerytalnym wynosił 12,9% w 2024 r.

Jeżeli chodzi o udział dzieci i młodzieży do 18 r.ż. w ogólnej liczbie mieszkańców, najwyższy wskaźnik ma gmina Stawiguda – w 2024 r. wynosił on 25,3%. Jeszcze tylko w jednej gminie, tj. w Dywitach, udział osób w wieku przedprodukcyjnym przekroczył wartość 20% (wynosząc dokładnie 20,4%). W pozostałych gminach powiatu olsztyńskiego, udział dzieci i młodzieży był niższy. Najmniej ich odnotowano w gminach: Jeziorany (16,4%), Biskupiec (16,7%) oraz Dobre Miasto (17,3%).

Na sytuację społeczno-ekonomiczną powiatu istotny wpływ wywiera kondycja lokalnego rynku. Wyraża się ona m.in. w potencjale zatrudnieniowym dominujących form działalności gospodarczej, strukturze podmiotów gospodarki narodowej, stopie bezrobocia oraz aktywności zawodowej mieszkańców. Należy w tym miejscu wyjaśnić, że do podmiotów gospodarki narodowej GUS zalicza osoba prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W kategorii „osób prawnych” mieszczą się m.in. spółki handlowe, spółdzielnie, fundacje i stowarzyszenia.

Na obszarze powiatu olsztyńskiego w 2024 roku w rejestrze REGON zarejestrowanych było 15 317 podmiotów gospodarki narodowej. W porównaniu do 2020 roku liczba ta wzrosła o 2 031 jednostek, czyli o 17,8%. Największą grupę stanowiły osoby fizyczne prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą, których w 2024 r. było 11 809 (zwiększenie o 17%). Znacznie bardziej dynamiczny przyrost dotyczył spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, zaś ich liczba w analizowanym okresie zwiększyła się aż o 369 (wzrost o 54,7%). Największą dynamikę odnotowano jednak w przypadku fundacji. Ich liczba zwiększyła się o 56 podmiotów (77,8%).

Tabela 3. Wybrane dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w powiecie olsztyńskim w latach 2020-2024

Wyszczególnienie		2020	2021	2022	2023	2024
Podmioty gospodarki narodowej ogółem		12 999	13 591	14 183	14 823	15 317
Wg formy prawnej	- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	10 088	10 578	11 038	11 531	11 809
	- spółki handlowe	829	922	1 010	1 088	1 192
	- spółki cywilne	417	420	412	403	406
	- spółdzielnie	45	45	45	46	49
	- stowarzyszenia i organizacje społeczne	526	521	537	578	592
	- fundacje	72	83	96	114	128
Wg klas wielkości	- 0-9 pracowników	12 525	13 121	13 716	14 360	14 862
	- 10-49 pracowników	402	399	396	390	380
	- 50-249 pracowników	60	60	61	62	64
	- 250 i więcej pracowników	12	11	10	11	11
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności		101	105	109	114	117
Podmioty nowo zarejestrowane w REGON na 1000 ludności		7,86	9,17	8,84	9,65	8,99

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

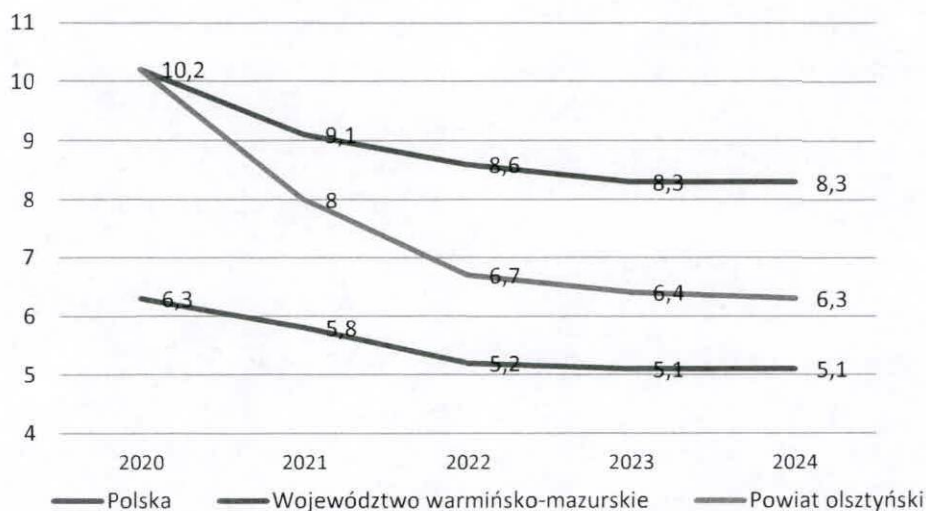
Warto zauważyć, że w świetle danych GUS za 2024 rok, aż 97,0% podmiotów zarejestrowanych w powiecie olsztyńskim stanowiły jednostki zatrudniające do 9 osób, w tym osoby fizyczne prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą. W powiecie funkcjonowało ponadto 380 podmiotów o liczbie pracowników w przedziale 10-49 (2,5% ogółu), 64 podmioty zatrudniające od 50 do 249 osób (0,4%) oraz 11 firm mających od 250 pracowników wzwyż.

Największa liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowana jest w gminie Stawiguda – w 2024 roku było to 2 377 jednostek stanowiących 15,5% wszystkich podmiotów z terenu powiatu. W dalszej kolejności były to podmioty z terenu gmin: Barczewo – 2 106 jednostek (13,7%), Dywity – 2 102 podmiotów (13,7%), Biskupiec – 1 750 jednostek (11,4%) oraz Dobre Miasto – 1 515 podmiotów (9,9%). Inaczej powyższe liczby prezentują kolejność gmin po przeliczeniu na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym. W 2024 r. najwyższy wskaźnik miały gminy: Stawiguda (249,6), Dywity (244,7), Gietrzwałd (230,7), Jonkowo (230,5) oraz Purda (196,4). Wskaźnik podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 1000 osób w wieku produkcyjnym w powiecie olsztyńskim w 2024 r. ukształtował się na poziomie 194,8 i był wyższy od wskaźnika dla województwa warmińsko-mazurskiego wynoszącego 190,3, jednak niższy od wskaźnika dla całego kraju (242,9).

O sytuacji społeczno-ekonomicznej danego obszaru może świadczyć wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo.

Na koniec grudnia 2024 roku w powiecie olsztyńskim stopa bezrobocia wyniosła 6,3%, co oznacza, że była wyższa od jej wartości w Polsce (o 1,2 punktu), ale niższa niż w województwie (o 2 punkty proc.). Na przestrzeni pięciu lat w kraju odnotowano spadek stopy bezrobocia o 1,2 punktu. W województwie stopa bezrobocia wykazała wyższą dynamikę spadku, bowiem zmniejszyła się 1,9 pp. Natomiast w powiecie olsztyńskim zmalała aż o 3,9 pp.

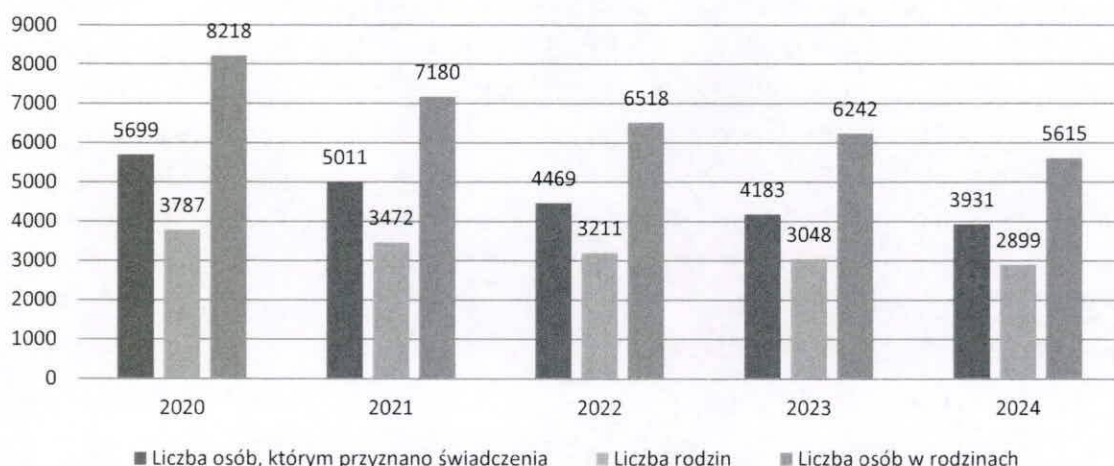
Rysunek 3. Stopa bezrobocia w powiecie olsztyńskim na tle Polski i województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2020-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Według danych ośrodków pomocy społecznej w 2024 roku świadczenia z pomocy społecznej w powiecie olsztyńskim otrzymało 3 936 osób z 2 904 rodzin, w których żyło łącznie 5 620 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba osób, którym przyznano świadczenia zmniejszyła się aż o 1 756, tj. o 30,8%, natomiast liczba osób w rodzinach korzystających ze wsparcia spadła o 2 589, czyli o 31,5%. Z kolei liczba rodzin korzystających ze świadczeń zmniejszyła się o 876, tj. o 23,2%.

Rysunek 4. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w ramach GOPS/MOPS z powiatu olsztyńskiego w latach 2022-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS/MOPS.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc społeczna udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; potrzeba ochrony macierzyństwa; bezrobocie; niepełnosprawność; długotrwała lub ciężka choroba; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; przemoc domowa; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; alkoholizm, narkomania, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; trudności w integracji osób, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy; zdarzenie losowe, sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna. Analiza danych pochodzących z ośrodków pomocy społecznej za 2024 rok pozwala stwierdzić, że do głównych powodów udzielania świadczeń mieszkańcom gmin powiatu olsztyńskiego należy zaliczyć:

- 1) ubóstwo² – 1 570 rodzin (2 897 osób w tych rodzinach);
- 2) bezrobocie – 1 213 rodzin (2 642 osoby);
- 3) długotrwałą lub ciężką chorobę – 1 172 rodziny (1 766 osób);
- 4) niepełnosprawność – 855 rodzin (1 332 osoby);
- 5) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 318 rodzin (1 179 osób);
- 6) potrzeba ochrony macierzyństwa – 288 rodzin (1 395 osób);
- 7) alkoholizm – 194 rodziny (269 osób);
- 8) bezdomność – 147 rodzin (147 osób).

Pozostałe powody korzystania ze wsparcia przez mieszkańców powiatu występują rzadziej lub wcale. W 2024 roku 64 rodziny (201 osób) było objętych pomocą społeczną z powodu przemocy

² Ubóstwo nie jest samoistną przyczyną udzielenia pomocy społecznej – zawsze występuje przynajmniej z jednym innym powodem.

domowej, 38 rodzin (47 osób) z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, a 33 rodziny (62 osoby) z powodu zdarzenia losowego.

Tabela 4. Powody korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu olsztyńskiego w latach 2022-2024

Wyszczególnienie	2022		2023		2024	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	1828	3534	1669	3085	1570	2897
Sieroctwo	3	4	4	7	1	1
Bezdomność	150	158	157	163	147	147
Potrzeba ochrony macierzyństwa	334	1554	342	1615	288	1395
- w tym wielodzietność	193	1074	212	1161	176	979
Bezrobocie	1335	3068	1278	2971	1213	2642
Niepełnosprawność	900	1407	922	1415	855	1332
Długotrwała lub ciężka choroba	1212	1957	1179	1850	1172	1766
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	367	1375	353	1311	318	1179
- w tym rodziny niepełne	210	651	214	689	228	696
- w tym rodziny wielodzietne	119	655	113	523	99	494
Przemoc w rodzinie / przemoc domowa	64	205	76	260	64	201
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	1	6	2	12	0	0
Alkoholizm	189	267	210	297	194	269
Narkomania	21	26	17	27	18	18
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	49	76	53	71	38	47
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	2	6	4	5
Zdarzenie losowe	32	80	17	24	33	62
Sytuacja kryzysowa	86	293	4	13	2	9
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Spośród wyżej wymienionych powodów udzielania pomocy społecznej są takie, w przypadku których widać jednoznaczną tendencję spadkową w zakresie liczby rodzin i osób objętych wsparciem. Do tej grupy można zaliczyć ubóstwo i bezrobocie. Wpływa na to działalność instytucji takich jak OPS-y, PCPR, UPPO oraz innych organizacji, które poprzez różne instrumenty i pracę specjalistów wspierają klientów w nabywaniu kompetencji potrzebnych do prowadzenia niezależnego życia, świadczenia pracy itp. Istotne znaczenie mają też poprawiające się warunki

ekonomiczne, wzrost poziomu wynagrodzeń (w tym minimalnego wynagrodzenia za pracę) i świadczeń emerytalno-rentowych, pobieranie przez rodziny z dziećmi świadczenia wychowawczego, a także wprowadzanie programów pomocowych i osłonowych skierowanych do grup w szczególnie trudnej sytuacji.

Istnieją też powody udzielania wsparcia, w przypadku których skala osób otrzymujących pomoc jest na zbliżonym poziomie lub nawet rośnie. Można tu wskazać przede wszystkim bezdomność, długotrwałą lub ciężką chorobę, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (rodziny niepełne), przemoc domowa i alkoholizm.

3. System wsparcia

System pomocy i wsparcia organizowany jest na rzecz osób i rodzin, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Tworzą go więc przede wszystkim podmioty działające w sferze pomocy i integracji społecznej. Podstawową jednostką organizacyjną na szczeblu powiatu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Olsztynie, które wykonuje zadania Samorządu Powiatu Olsztyńskiego wynikające nie tylko z ustawy o pomocy społecznej, ale również ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, a także ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

PCPR pełni funkcję Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej od 1 stycznia 2012 roku, natomiast zadania związane z tworzeniem systemu pomocy dziecku i rodzinie wykonuje od 2000 roku. Od początku działań misją PCPR jest budowa skutecznego systemu wsparcia opartego na własnych zasobach powiatu, z uwzględnieniem standardów europejskich, według których umieszczenie dziecka poza rodziną naturalną jest rozwiązaniem doraźnym, stosowanym w ostateczności, a także dopuszczalnym tylko wtedy, gdy dziecko znajdzie się pod opieką rodziny zastępczej lub placówki o charakterze podobnym do rodziny. Do zadań PCPR jako organizatora pieczy zastępczej należy m.in. prowadzenia naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, organizowanie szkoleń, kwalifikowanie osób kandydujących oraz wydawanie zaświadczeń kwalifikacyjnych zatwierdzających potwierdzenie ukończenia szkolenia, opinię o spełnianiu warunków oraz ocenę predyspozycji do sprawowania pieczy zastępczej, szkolenia kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej, organizowanie pomocy wolontariuszy dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka, prowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, zapewnienie pomocy prawnej osobom sprawującym funkcję rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego.

W 2024 roku w powiecie olsztyńskim funkcjonowało 187 rodzin zastępczych, w których wychowywało się 341 dzieci, w tym:

- 111 spokrewnionych rodzin zastępczych, w których było umieszczonych 150 dzieci,
- 53 niezawodowych rodzin zastępczych, w których wychowywało się 71 dzieci,
- 11 zawodowych rodzin zastępczych, 41 dzieci,
- 2 zawodowe specjalistyczne rodziny zastępcze, 2 dzieci,
- 3 zawodowe rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego, w których wychowywało się 19 dzieci,
- 7 rodzinnych domów dziecka, w których było 58 dzieci.

W analizowanym roku PCPR nawiązał współpracę z 20 nowymi rodzinami zastępczymi, natomiast 25 rodzin zastępczych rozwiązało się. Po raz pierwszy w rodzinnej pieczy zastępczej umieszczono 43 dzieci. Zawarto 12 porozumień z innymi powiatami, z których 6 dotyczyło zwrotu kosztów za pobyt dzieci pochodzących z terenu powiatu olsztyńskiego w rodzinnej pieczy zastępczej na terenie innych powiatów, zaś 6 dotyczyło zwrotu kosztów za pobyt dzieci pochodzących z terenu innych powiatów, przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej na terenie powiatu

olsztyńskiego. Ponadto przygotowano dokumentację i zgłoszono do Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie 20 dzieci z uregulowaną sytuacją prawną.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Olsztynie od dnia 01.05.2024 r. do 30.04.2028 r. realizuje projekt pn. „Piecza zastępcza w Powiecie Olsztyńskim. PROFESJA Z MISJĄ” w ramach programu Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027. Celem projektu jest wzmocnienie i usprawnienie systemu pieczy zastępczej na terenie Powiatu Olsztyńskiego poprzez specjalistyczne działania służące profesjonalizacji oraz deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej. Projekt skierowany jest do 257 osób, wsparciem objęte zostaną osoby przebywające w pieczy zastępczej lub opuszczające pieczę zastępczą, w tym osoby usamodzielniane, rodziny zastępcze, kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz kadra PCPR w Olsztynie.

Na terenie powiatu olsztyńskiego instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie czterech placówek opiekuńczo-wychowawczych, będących w strukturze PCPR Domów dla Dzieci:

- Dom dla Dzieci „Zgoda” z siedzibą w Olsztynku – placówka opiekuńczo – wychowawcza typu interwencyjnego, przeznaczona dla maksymalnie 14 dzieci i młodzieży,
- Dom dla Dzieci „Pod Skrzydłami” z siedzibą w Olsztynku – placówka opiekuńczo – wychowawcza typu socjalizacyjnego, przeznaczona dla maksymalnie 14 dzieci i młodzieży,
- Dom dla Dzieci „Keja” z siedzibą w Biskupcu – placówka opiekuńczo – wychowawcza typu socjalizacyjnego, przeznaczona dla maksymalnie 14 dzieci i młodzieży,
- Dom dla Dzieci im. Michała Lengowskiego z siedzibą w Gryżlinach – placówka opiekuńczo – wychowawcza typu socjalizacyjnego, przeznaczona dla maksymalnie 14 dzieci i młodzieży.

Placówki zapewniają dzieciom całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokajają niezbędne potrzeby bytowe, rozwojowe, w tym emocjonalne, społeczne, religijne, a także zapewniają korzystanie z przysługujących na podstawie odrębnych przepisów świadczeń zdrowotnych i kształcenia.

Jednym z istotnych zadań powiatu jest udzielanie mieszkańcom pomocy w zakresie interwencji kryzysowej. W strukturze PCPR funkcjonuje Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Olsztynie, a w jego ramach - Punkt Interwencji Kryzysowej w Gryżlinach, który przystosowany jest do przyjęcia jednorazowo 3 osób. Działalność POIK opiera się na interwencjach w miejscu zamieszkania rodzin (dysfunkcyjnych, zagrożonych problemami oraz niewydolnych opiekuńczo-wychowawczo), pracy prowadzonej w siedzibie PCPR, a także na konsultacjach i interwencjach w indywidualnych sprawach wspólnie z innymi instytucjami współpracującymi. Punkt Interwencji Kryzysowej przeznaczony jest do udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą domową. Zakres pomocy obejmuje zapewnienie schronienia oraz pomoc prawną i psychologiczną.

W ramach infrastruktury pomocy i wsparcia na terenie powiatu olsztyńskiego funkcjonuje pięć domów pomocy społecznej prowadzonych przez Samorząd Powiatu. Są to:

- 1) DPS w Barczewie - dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych, zapewnia 146 miejsc;
- 2) DPS w Grazymach - dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, 94 miejsca;

- 3) DPS w Jonkowie z Filią w Dobrym Mieście - dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych, dla 70 podopiecznych;
- 4) DPS w Jezioranach - dla dzieci, młodzieży i dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, oferuje 145 miejsc;
- 5) DPS „Zacisze” w Olsztynku - dla osób przewlekle psychicznie chorych, 194 miejsca.

Domy Pomocy Społecznej w powiecie olsztyńskim posiadają łącznie 649 miejsc

Na poziomie gmin podstawowe zadania z zakresu pomocy i wsparcia na rzecz mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym wykonuje 12 ośrodków pomocy społecznej:

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dywitach,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gietrzwałdzie,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jonkowie,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kolnie,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Purdzie,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Stawigudzie,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Świątkach,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Barczewie,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Biskupcu,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dobrym Mieście,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Jezioranach,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztynku.

Zadania OPS-ów, w świetle art. 15 ustawy o pomocy społecznej, polegają na przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń, pracy socjalnej, prowadzeniu i rozwoju odpowiedniej infrastruktury socjalnej, analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych, rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

W zakresie profilaktyki problemu uzależnień na terenie każdej gminy działania prowadzi Miejskie/Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, natomiast w zakresie przemocy domowej – gminne Zespoły Interdyscyplinarne.

Na terenie powiatu olsztyńskiego funkcjonują trzy Warsztaty Terapii Zajęciowej, które zapewniają osobom z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym lub znacznym możliwość udziału w rehabilitacji społecznej i zawodowej poprzez terapię zajęciową. Są to następujące jednostki:

- 1) Warsztat Terapii Zajęciowej w Biskupcu prowadzony przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Biskupcu. Funkcjonuje od 1 lipca 2000 r. W 2024 r. w warsztacie uczestniczyło 59 osób niepełnosprawnych.
- 2) Warsztat Terapii Zajęciowej w Dobrym Mieście prowadzony przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Dobrym Mieście. Funkcjonuje od 1 grudnia 2004 r. W 2024 r. w warsztacie uczęszczało do niego 50 osób z niepełnosprawnościami.

- 3) Warsztat Terapii Zajęciowej w Olsztynku prowadzony przez Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Ich Rodzin w Olsztynku. Funkcjonuje od 30.12.2006 r. W 2024 roku w warsztacie uczestniczyło 30 osób niepełnosprawnych.

WTZ-y są placówkami dziennego pobytu, czas trwania zajęć wynosi 7 godzin dziennie i 35 godzin tygodniowo. Prowadzona rehabilitacja społeczna ma na celu przygotowanie osób z niepełnosprawnościami do życia w środowisku społecznym i zawodowym.

Infrastrukturę wsparcia osób z niepełnosprawnością współtworzy też Zakład Aktywności Zawodowej w Biskupcu, prowadzony przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Biskupcu. ZAZ został utworzony 12 grudnia 2011 roku. Wspiera osoby niepełnosprawne w stopniu umiarkowanym i znacznym poprzez zatrudnianie ich w trzech działach: gastronomicznym, porządkowo-ogrodniczym oraz stolarsko-rzemieślniczym.

PSONI Koło w Biskupcu prowadzi też, na zlecenie Powiatu Olsztyńskiego, Środowiskowy Dom Samopomocy w Biskupcu. ŚDS jest placówką przeznaczoną dla 32 dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz osób ze spektrum autyzmu lub niepełnosprawnościami sprzężonymi. Placówka świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu codziennym. Środowiskowy Dom Samopomocy w Biskupcu jest placówką dzienną, działa co najmniej 5 dni w tygodniu po 8 godzin dziennie.

Inne ŚDS-y działające na terenie powiatu olsztyńskiego to:

- Środowiskowy Dom Samopomocy 7 niebo w Piotraszewie prowadzony przez Gminę Dobre Miasto - jest ośrodkiem wsparcia dla 30 osób przewlekle psychicznie chorych oraz upośledzonych umysłowo, ma charakter placówki pobytu dziennego i działa w dni robocze 8 godzin dziennie, w tym co najmniej przez 6 godzin dziennie prowadzone są zajęcia z uczestnikami;
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Marcinkowie z filią w Prejłowie – będący jednostką organizacyjną Gminy Purda, będący dziennym ośrodkiem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi tj. przewlekle chorych psychicznie, upośledzonych umysłowo i wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych, niewymagających leczenia szpitalnego bądź opieki stacjonarnej; ŚDS zapewnia miejsca pobytu dla 118 osób, w tym 58 w Marcinkowie i 60 w filii w Prejłowie.

Infrastrukturę społeczną w powiecie olsztyńskim współtworzą ponadto:

- Kluby Integracji Społecznej działające przy ośrodkach pomocy społecznej – w Barczewie, Biskupcu, Jezioranach, Jonkowie, Kolnie, Olsztynku, Purdzie, Stawigudzie i Świątkach;
- Kluby Senior+ w Biesalu, Sząbruku, Olsztynku,
- Kluby Seniora przy GOPS Purda w Patrykach i Nowej Kaletce,
- Klub Seniora przy GOK Stawiguda;
- Młodzieżowy Klub Integracji Społecznej „Ucz się w ruchu” prowadzony przez Fundację na Rzecz Rozwoju Społeczno-Gospodarczego "Jak Nie My To Kto";

- mieszkania wspomagane i treningowe dla osób z niepełnosprawnością lub z zaburzeniami psychicznymi działające w strukturze ośrodków pomocy społecznej – MOPS Barczewo, MOPS Jeziorany, MOPS Olsztynek, GOPS Purda, GOPS Stawiguda,
- Dom Dziennego Pobytu w Biskupcu przy MOPS w Biskupcu;
- Dzienny Dom Pomocy Społecznej przy MOPS w Jezioranach;
- Dom Dziennego Pobytu w Olsztynku przy MOPS w Olsztynku;
- Dom Dziennego Pobytu „Radość” przy MOPS w Barczewie;
- Rodzinny Dom Pomocy w Nowej Wsi w gminie Dobre Miasto;
- Rodzinny Dom Pomocy Społecznej w Łęgni, gmina Dobre Miasto;
- Prywatny Dom Opieki „EDO” w Marcinkowie, gmina Purda;
- Rodzinny Dom Opieki w Miodówku, gmina Stawiguda;
- Dom Opieki Razem w Stawigudzie;
- Dom Pomocy Społecznej „Dom Nad Doliną” w Różnowie, gm. Dywity;
- Całodobowy Dom Opieki Fundacji Pomoc w Waplewie, gm. Olsztynek;
- „Dom Seniora s.c” w Kwiecewie.

Powyższa lista nie wyczerpuje katalogu podmiotów oferujących pomoc i wsparcie, bowiem w szerokim ujęciu lokalny system polityki społecznej obejmuje również podmioty działające w obszarze rynku pracy, placówki oświatowe, podmioty lecznicze i inne, których zadaniem jest świadczenie usług społecznych na rzecz mieszkańców powiatu olsztyńskiego.

Publiczne służby zatrudnienia na szczeblu powiatu tworzy Urząd Pracy Powiatu Olsztyńskiego z filiami w Biskupcu i Dobrym Mieście. Urząd jest jednostką organizacją Powiatu Olsztyńskiego, która realizuje zadania w zakresie polityki rynku pracy, polegające m.in. na:

- organizowaniu i finansowaniu form pomocy określonych w ustawie z dnia 20 marca 2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia, w szczególności pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego, szkoleń, staży oraz prac interwencyjnych i robót publicznych;
- inicjowaniu, organizowaniu i finansowaniu form pomocy z Funduszu Pracy (np. dofinansowanie kosztów dojazdu, zakwaterowania, wyposażenia stanowiska pracy czy refundacja składek na ubezpieczenia społeczne);
- rejestrowanie bezrobotnych i poszukujących pracy;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia;
- współdziałanie z powiatowymi radami rynku pracy w zakresie aktywności zawodowej, wspierania zatrudnienia i rynku pracy oraz wykorzystania środków Funduszu Pracy;
- współpraca z gminami m.in. w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy;
- współpraca ze szkołami ponadpodstawowymi, uczelniami i podmiotami ekonomii społecznej.

W 2024 r. UPPO objął wsparciem w ramach różnych aktywizujących form 637 mieszkańców, w tym m.in. w ramach skierowania na staże – 186 osób, dofinansowanie do podjęcia działalności gospodarczej – 128, prace interwencyjne – 98, natomiast 71 osób skierowano na szkolenia. Urząd wydał ponadto 1 569 skierowań do pracy. Łączna liczba aktywizowanych wyniosła 1 081 osób.

Ważne element systemu instytucjonalnego polityki społecznej stanowią placówki oświatowe. Samorząd Powiatu Olsztyńskiego jest organem prowadzącym dla:

- Zespół Szkół w Biskupcu;
- Zespół Szkół w Dobrym Mieście;
- Zespół Szkół im. Krzysztofa Celestyna Mrongowiusza w Olsztynku;
- Zespół Szkół Rolniczych im. Biskupa Ignacego Błażeja Krasickiego w Smolajnach;
- Szkoła Podstawowa dla Dzieci Przewlekłe Chorych przy Wojewódzkim Szpitalu Rehabilitacyjnym w Ameryce;
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Żardenikach;
- Samorządowa Szkoła Muzyczna I Stopnia w Dywitach w Powiecie Olsztyńskim.

Warto też wymienić szkoły ponadpodstawowe i specjalne funkcjonujące na terenie powiatu olsztyńskiego, prowadzone przez inne organy:

- Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Jezioranach – prowadzony przez Gminę Jeziorany;
- Zespół Szkół w Barczewie – prowadzony przez Gminę Barczewo;
- Branżowa Szkoła I stopnia (nr 2) wchodząca w skład Zakładu Poprawczego w Barczewie, prowadzona przez Ministerstwo Sprawiedliwości;
- Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Św. Jana Pawła II w Biskupcu, prowadzona przez Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania i Rozwoju Oświaty „ŻAK” w Biskupcu;
- Publiczny Specjalny Katolicki Ośrodek Edukacyjno-Wychowawczy w Kruzach, prowadzony przez Akcję Katolicką Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie Parafialny Oddział Akcji Katolickiej w Kolnie;
- Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy w Biskupcu, prowadzony przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Biskupcu.

Kolejny bardzo ważny element systemu stanowi Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Olsztynie, posiadająca punkty konsultacyjne w Olsztynie, Biskupcu, Olsztynku, Barczewie i Dobrym Mieście. Do zadań Poradni należy m.in. przeprowadzanie badań psychologicznych, pedagogicznych, logopedycznych i zawodoznawczych; orzekanie i kwalifikowanie dzieci i młodzieży do odpowiednich form pomocy (wydawanie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, orzeczeń o potrzebie indywidualnego rocznego obowiązkowego wychowania przedszkolnego/ indywidualnego nauczania, orzeczeń o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych), a także konsultacje z rodzicami i poradnictwo specjalistyczne. Opieką Poradni objęte są przedszkola i szkoły ze wszystkich 12 gmin z terenu powiatu olsztyńskiego.

Należy również wskazać podmioty lecznicze, czyli różne organizacje (np. szpitale, przychodnie, kliniki, zakłady opieki zdrowotnej) lub osoby (np. lekarze prowadzący praktykę), które zajmują się udzielaniem świadczeń zdrowotnych na terenie powiatu olsztyńskiego. Wedle danych BDL GUS, w 2024 r. w powiecie były 64 przychodnie, 8 praktyk lekarskich w miastach i 8 praktyk na terenach wiejskich. Samorząd Powiatu Olsztyńskiego prowadzi dwa szpitale:

- 1) Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej im. Jerzego Pióro w Dobrym Mieście, którego jednostką jest też Centrum Świadczeń Zdrowotnych w Barczewie;
- 2) Szpital Powiatowy im. J. Mikulicza w Biskupcu.

Ważny obszarem powiązany z polityką społeczną jest działalność służb, inspekcji i straży dbających o bezpieczeństwo mieszkańców. Instytucje pomocy i wsparcia wymienione wcześniej, realizując swoje zadania statutowe, współpracują w szczególności z:

- Komendą Miejską Policji w Olsztynie, która w swojej strukturze ma Komisariaty w Barczewie, Biskupcu, Dobrym Mieście i Olsztynku, a także posterunki – w Purdzie, Jezioranach, Kolnie, Dywitach, Jonkowie, Gietrzwałdzie i Stawigudzie;
- Komendą Miejską Państwowej Straży Pożarnej w Olsztynie i jednostkami Ochotniczej Straży Pożarnej - na terenie powiatu olsztyńskiego funkcjonuje 31 jednostek włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego oraz 28 OSP nie włączonych do tego systemu;
- Powiatową Stacją Sanitarно-Epidemiologiczną w Olsztynie.

Ważną rolę w budowaniu lokalnej infrastruktury społecznej i dostępu do usług społecznych dla mieszkańców powiatu odgrywają organizacje pozarządowe i inne podmioty ekonomii społecznej. Część z nich została już wskazana wyżej, przy okazji omawiania placówek i podmiotów świadczących pomoc i wsparcie. Zagadnienia te zostaną rozwinięte w kolejnym rozdziale Strategii.

4. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych

Zgodnie z aktualnymi wymogami ustawowymi diagnoza sytuacji społecznej, będąca elementem strategii rozwiązywania problemów społecznych na szczeblu powiatu, powinna określać zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych. Są to usługi:

- 1) polityki prorodzinnej,
- 2) wspierania rodziny,
- 3) systemu pieczy zastępczej,
- 4) pomocy społecznej,
- 5) promocji i ochrony zdrowia,
- 6) wspierania osób niepełnosprawnych,
- 7) edukacji publicznej,
- 8) przeciwdziałania bezrobociu,
- 9) kultury,
- 10) kultury fizycznej i turystyki,
- 11) pobudzania aktywności obywatelskiej,
- 12) mieszkalnictwa,
- 13) ochrony środowiska,
- 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Jak już wskazano w części dotyczącej infrastruktury społecznej powiatu olsztyńskiego, część usług dla jego mieszkańców realizują podmioty ekonomii społecznej. Do tej grupy, zgodnie z art. 2 pkt 1 i 5 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej, zaliczamy: spółdzielnie socjalne, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, spółdzielnie pracy oraz organizacje pozarządowe. Ostatnie z wymienionych stanowią najbardziej liczną grupę podmiotów.

Według opracowania Urzędu Statystycznego w Olsztynie³, w rejestrze REGON na koniec 2024 roku z terenu powiatu olsztyńskiego zarejestrowanych było 128 fundacji oraz 592 stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, w tym Ochotnicze Straże Pożarne, kluby sportowe i uczniowskie kluby sportowe, stowarzyszenia zwykłe, koła łowieckie. Ponadto w powiecie mają siedzibę 122 koła gospodyń wiejskich, zarejestrowane w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa⁴.

³ Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie warmińsko-mazurskim w 2024 r.; dostęp online w dn.15.10.2025: <https://olsztyn.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/podmioty-gospodarcze/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-regon-w-wojewodztwie-warmińsko-mazurskim-w-2024-r-3,21.html>

⁴ <https://krkgw.arimr.gov.pl>

Organizacje pozarządowe prowadzą działalność pożytku publicznego w bardzo wielu obszarach, które pokrywają się z zadaniami publicznymi realizowanymi przez samorząd powiatu i samorządy gminne. Podmioty te są aktywne w dziedzinie diagnozowania oraz zaspokajania potrzeb społecznych, w tym m.in. z zakresu pomocy społecznej, rynku pracy, promocji i ochrony zdrowia, edukacji publicznej, upowszechniania świadomości narodowej, kultury, sportu i turystyki, bezpieczeństwa publicznego, a także wspierania określonych grup społecznych takich jak np. rodziny, dzieci i młodzież, seniorzy, osoby bezrobotne i bierne zawodowo, osoby z niepełnosprawnościami, przewlekle chorujące czy uzależnione.

Należy jednak podkreślić, że łączna liczba organizacji pozarządowych w powiecie olsztyńskim obejmuje zarówno podmioty aktywne, które realizują swoje cele statutowe, jak i organizacje faktycznie nie działające, które albo są w trakcie likwidacji albo z różnych względów (np. rozpad struktury członkowskiej, brak środków finansowych) nie podjęły jeszcze formalnych kroków w kierunku rozwiązania bądź likwidacji. Po drugie, w powiecie działalność prowadzą organizacje pozarządowe mające siedzibę w Olsztynie lub innych powiatach. Dlatego jednoznaczne określenie potencjału III sektora nie jest możliwe.

Co ciekawe, organizacje pozarządowe są zgodnie z ustawą podmiotami ekonomii społecznej, a także mogą tworzyć inne podmioty ekonomii społecznej – tj. warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, centra i kluby integracji społecznej. W poprzednim rozdziale omówiono działalność ZAZ i WTZ w Biskupcu prowadzonego przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Biskupcu, WTZ w Dobrym Mieście prowadzonego przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Dobrym Mieście oraz WTZ w Olsztynku prowadzonego przez Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Ich Rodzin w Olsztynku. Powiat olsztyński jest też objęty zasięgiem działania Olsztyńskiego Klubu Integracji Społecznej założonego przez Federację Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSA, a także Centrum Integracji Społecznej Od Nova prowadzonego przez Bank Żywności w Olsztynie.

Kolejną grupą organizacji zaliczanym do podmiotów ekonomii społecznej są spółdzielnie socjalne. Według wyszukiwarki Krajowego Rejestru Sądowego⁵, w powiecie olsztyńskim jest 12 takich organizacji, z tym, że 3 spółdzielnie są w stanie likwidacji a 2 podmioty już został wykreślone. Działające są zatem:

- 1) „G-Ural” Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna z siedzibą w Tomaszkanie;
- 2) Spółdzielnia Socjalna „Convivo” z siedzibą w Węgajtach;
- 3) Spółdzielnia Socjalna „Fabryka Kreatywności” zs. w Świątkach;
- 4) Spółdzielnia Socjalna „Moc” zs. w Giedajtach;
- 5) Spółdzielnia Socjalna Eko-Candles zs. w Gryźlinach;
- 6) Spółdzielnia Socjalna Podkowa zs. w Dobrym Mieście;
- 7) Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „Sanlab” zs. w Purdzie.

Specyficzną grupą podmiotów ekonomii społecznej są przedsiębiorstwa społeczne, a więc organizacje spośród wyżej wymienionych, które spełniają dodatkowe wymagania określone

⁵ <https://wyszukiwarka-krs.ms.gov.pl/>

w ustawie o ekonomii społecznej oraz uzyskały status PS, składając odpowiedni wniosek do Wojewody Warmińsko-Mazurskiego. Celem przedsiębiorstwa społecznego może być reintegracja społeczno-zawodowa osób wykluczonych i/lub realizacja usług społecznych. Według stanu na dzień 20 października 2025 r., status PS miało przyznanych 9 podmiotów ekonomii społecznej z terenu powiatu olsztyńskiego, w tym 3 spółdzielnie socjalne:

- 1) Spółdzielnia Socjalna „Moc” zs. w Giedajtach;
- 2) Lokalna Grupa Działania „Warmiński Zakątek” z Dobrego Miasta;
- 3) Fundacja Krajobraz Atmosfera Recykling-Odzysk Karo zs. w Gadach;
- 4) Stowarzyszenie Multiform z Podleśnej;
- 5) Fundacja Kapitana Nemo z Różnowa;
- 6) Spółdzielnia Socjalna „Fabryka Kreatywności” zs. w Świątkach;
- 7) Fundacja Albatros z Bukwałdu;
- 8) Spółdzielnia Socjalna Podkowa z Dobrego Miasta;
- 9) Fundacja Mangalica z Dobrego Miasta.

Ważnym aspektem funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej jest współpraca z samorządem Powiatu Olsztyńskiego w zakresie realizacji zadań publicznych na rzecz mieszkańców, która odbywa się zarówno w formie finansowej, jak i pozafinansowej. Główne cele i zasady określają w tym zakresie roczne programy współpracy przyjmowane uchwałą przez Radę Powiatu w Olsztynie.

Współpraca pozafinansowa Powiatu z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego odbywa się w szczególności poprzez:

- przekazywanie informacji o planowanych kierunkach działalności przy opiniowaniu aktów prawa miejscowego;
- publikowanie ważnych informacji na stronie internetowej Powiatu Olsztyńskiego: www.powiat-olsztynski.pl;
- udzielanie pomocy przy organizowaniu spotkań otwartych przez organizacje np. poprzez możliwość nieodpłatnego udostępnienia lokalu, sal (kiermasze, wystawy);
- współdział organów Powiatu w organizacji szkoleń, konferencji, forum wymiany doświadczeń, w celu podniesienia sprawności funkcjonowania organizacji (warsztaty i szkolenia PCPR);
- nieodpłatne udostępnianie informacji, materiałów i formularzy związanych z otwartym konkursem ofert;
- promocję działalności organizacji na stronach internetowych Powiatu,
- wspieranie samoorganizowania się organizacji pozarządowych na terenie Powiatu Olsztyńskiego.

W 2024 r. wysokość środków finansowych przekazanych stowarzyszeniom na wsparcie realizacji zadań publicznych z budżetu Powiatu Olsztyńskiego wyniosła 358 647,00 zł, natomiast wartość całkowita zadań publicznych zrealizowanych przez organizacje pozarządowe - 1 337 789,52 zł. W roku 2023 były to kwoty odpowiednio 290 940,00 zł i 909 187,36 zł. W programie współpracy na rok 2025 zaplanowano zwiększenie środków finansowych przeznaczonych na zlecenie zadań publicznych do kwoty 386 000,00 zł.

Do realizacji w roku 2025 w formie współpracy finansowej zaplanowano następujące zadania:

1) Pomoc społeczna, w tym pomoc osobom i rodzinom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób

1.1. Zbiórka żywności na potrzeby domów pomocy społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, rodzin zastępczych, usamodzielnionych wychowanków oraz innych jednostek na terenie Powiatu Olsztyńskiego.

Planowana wysokość środków na wsparcie realizacji zadania publicznego: 20 000 zł.

1.2. Realizacja działań i przedsięwzięć profilaktycznych, w tym organizacja szkoleń i warsztatów na rzecz mieszkańców Powiatu Olsztyńskiego znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych lub narażonych na zagrożenia w różnych obszarach życia, tj. ubóstwo, przemoc, uzależnienie, depresja, kryzysy rodzinne, inne sytuacje kryzysowe.

Planowana wysokość środków na wsparcie realizacji zadania publicznego: 8 000 zł.

2) Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych

2.1. Organizacja imprez oraz realizacja działań i przedsięwzięć na rzecz osób niepełnosprawnych, w tym rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych.

Planowana wysokość środków na wsparcie realizacji zadań publicznych: 35 000 zł.

3) Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie

3.1. Udzielanie stypendiów za wysokie wyniki w nauce oraz osiągnięcia artystyczne i sportowe uczniom i studentom pochodzącym z terenu powiatu olsztyńskiego.

Planowana wysokość środków na wsparcie realizacji zadania publicznego: 80 000 zł.

4) Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego

4.1. Działania mające na celu ochronę i opiekę nad zabytkami, w tym wykonanie ekspertyz, dokumentacji, prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach znajdujących się na terenie powiatu olsztyńskiego.

Planowana wysokość środków na wsparcie realizacji zadań publicznych: 140 000 zł.

4.2. Realizacja działań i przedsięwzięć o zasięgu co najmniej powiatowym polegających na upowszechnianiu kultury i sztuki wśród mieszkańców Powiatu Olsztyńskiego tj. wspieranie i promocja twórczości, w tym amatorskiej, edukacja i oświata kulturalna, organizacja koncertów muzycznych, spektakli teatralnych, występów kabaretowych, wieczorów poetyckich, obchody rocznic wydarzeń historycznych, patriotycznych, obchody świąt lokalnych i narodowych, pikniki, konferencje, wydarzenia naukowe, warsztaty artystyczne, wystawy, plenery lub inne działania i przedsięwzięcia mieszczące się w w/w obszarze.

Planowana wysokość środków na wsparcie realizacji zadań publicznych: 30 000 zł.

5) Ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego

5.1. Działania i przedsięwzięcia o zasięgu co najmniej powiatowym mające na celu upowszechnianie zasad bezpieczeństwa, ratownictwa i edukacji ekologicznej m.in. w zakresie ochrony roślin, zwierząt i dziedzictwa przyrodniczego Powiatu Olsztyńskiego.

Planowana wysokość środków na wsparcie realizacji zadań publicznych: 13 000 zł.

5.2. Działania i przedsięwzięcia o zasięgu co najmniej powiatowym mające na celu edukację ekologiczną w zakresie ochrony powietrza.

Planowana wysokość środków na wsparcie realizacji zadań publicznych: 10 000 zł.

6) Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej

6.1. Realizacja działań i przedsięwzięć o zasięgu co najmniej powiatowym mających na celu upowszechnianie kultury fizycznej i sportu, tj. organizacja szkoleń, treningów, imprez i zawodów sportowych, w tym rozgrywanych w randze Mistrzostw Powiatu Olsztyńskiego lub eliminacji powiatowych, dla uczniów szkół podstawowych, ponadpodstawowych i specjalnych z terenu powiatu olsztyńskiego.

Planowana wysokość środków na wsparcie realizacji zadań publicznych: 50 000 zł.

Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług na terenie powiatu należy ocenić wysoko, m.in. ze względu na prowadzenie placówek przez organizacje pozarządowe w ramach zadania zleconego. Ogólnie działalność organizacji pozarządowych zwiększa dostępność mieszkańców powiatu do usług społecznych, przy czym należy mieć na uwadze, że mogą to być organizacje zarówno mające siedzibę na terenie powiatu, jak i pochodzące z innych powiatów. Wiele jest wśród nich organizacji, które realizują usługi dla wybranej grupy osób bądź na niewielką skalę w swojej społeczności. Należy je również mieć na uwadze jako podmioty, które mogą stać się partnerami w realizacji usług społecznych.

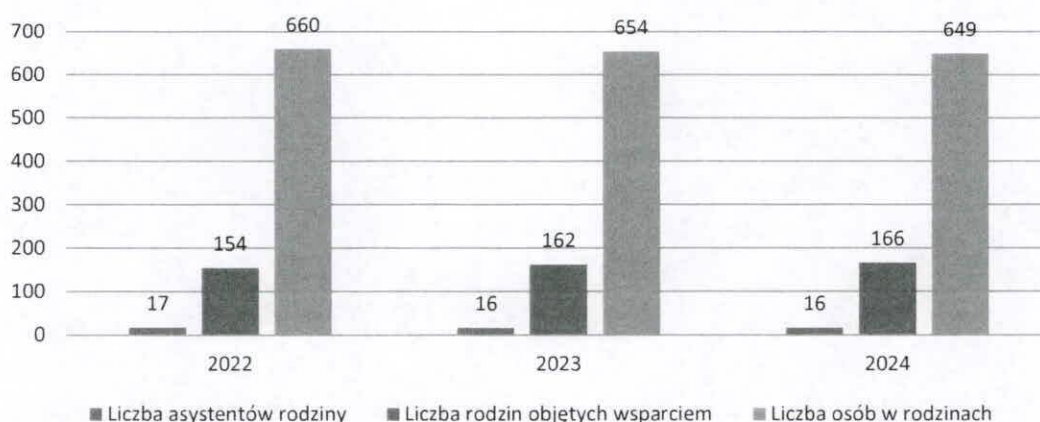
5. Wyzwania lokalnej polityki społecznej

5.1. Rodzina i dziecko

Rodzina jest podstawową i naturalną grupą społeczną, na której opiera się funkcjonowanie całego społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków, zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności). Rodzina wypełnia ważne funkcje, m.in.: opiekuńczą, wychowawczą, emocjonalno-ekspresyjną oraz materialno-ekonomiczną. Co istotne, rodzina nie jest tworem odizolowanym od świata, lecz działającym w określonym otoczeniu (prawnym, instytucjonalnym, ekonomicznym, społeczno-kulturowym), które narzuca propagowane style życia, określa oczekiwania wobec osób, a także determinuje możliwości egzystencjalne. To właśnie ze środowiska, w którym funkcjonuje rodzina, pochodzi wiele zasobów oraz możliwości, z których korzystają jej członkowie, ale również płynie szereg zagrożeń oraz czynników utrudniających prawidłowe wypełnianie funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Dysfunkcjonalność rodzin, która oznacza ich nieprzystosowanie do pełnienia przypisanych funkcji, stanowi poważne wyzwanie dla lokalnej polityki społecznej. Przenosi bowiem na państwo oraz na społeczeństwo potrzebę (konieczność) zapewnienia odpowiedniej ochrony i pomocy zwłaszcza dzieciom wychowującym się w niewydolnych rodzinach biologicznych albo pozbawionym opieki rodziców.

Na poziomie gmin, praca z rodzinami doświadczającymi trudności opiekuńczo-wychowawczych odbywa się przede wszystkim w ramach pracy socjalnej. Świadczone są też inne formy wsparcia, np. poradnictwo specjalistyczne, usługi terapeutyczne, mediacje, uczestnictwo dzieci w placówkach wsparcia dziennego. Bardzo istotną rolę w zakresie pracy z rodziną odgrywa ponadto asystent rodziny.

Rysunek 5. Asystenci rodziny i rodziny objęte wsparciem w powiecie olsztyńskim w latach 2022-2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS-ów.

Asystent rodziny jest odpowiedzialny m.in. za bezpośrednią pracę z rodzicami oraz dziećmi, a także działania realizowane na rzecz dziecka i rodziny. Do jego głównych zadań należy wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,

polegające w szczególności na analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmocnieniu funkcji rodziny, rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych, podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomocy w integracji rodziny, przeciwdziałaniu jej marginalizacji i degradacji społecznej, dążeniu do reintegracji oraz poprawy relacji z dalszą rodziną, środowiskiem sąsiedzkim oraz instytucjami. W 2024 roku w powiecie olsztyńskim zatrudnionych było 16 asystentów rodziny, którzy obejmowali wsparciem 166 rodzin. Liczba asystentów zmniejszyła się o 1 względem roku 2022, natomiast liczba środowisk objętych pomocą – wzrosła o 12 rodzin. Średnia liczba osób w rodzinach objętych asystenturą zmniejszyła się z 4,3 w pierwszym roku analizy do 3,9 w ostatnim.

W sytuacji gdy pomimo otrzymanego wsparcia rodziny nie są w stanie realizować funkcji opiekuńczo-wychowawczej, dzieci mogą zostać umieszczone w pieczy zastępczej sprawowanej w formie rodzinnej lub instytucjonalnej⁶. Jak wynika ze sprawozdań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Olsztynie, większość rodzin zastępczych w powiecie stanowią rodziny spokrewnione, tj. takie, w których opiekunami dzieci są dziadkowie bądź rodzeństwo. W 2024 r. w liczbie 111 stanowiły prawie 59,4% wszystkich rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka w powiecie, których było łącznie 187.

Tabela 5. Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie olsztyńskim w latach 2022-2024

Wyszczególnienie	2022	2023	2024
Rodziny zastępcze spokrewnione	162	156	150
Rodziny zastępcze niezawodowe	66	83	71
Rodziny zastępcze zawodowe (w tym specjalistyczne)	34	41	43
Rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	28	21	19
Rodzinne domy dziecka	64	61	58

Źródło: dane PCPR w Olsztynie.

W 2024 roku w rodzinnej pieczy zastępczej na terenie powiatu olsztyńskiego wychowywało się 341 dzieci, natomiast w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w tym czasie przebywało łącznie 64 dzieci, a na dzień 31.12.2024 r. było to 43 dzieci.

Do pieczy zastępczej po raz pierwszy w latach 2022-2024 trafiło łącznie 118 dzieci, głównie z powodu bezradności ich rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, nieprawidłowości w wypełnianiu obowiązków wychowawczych, a także uzależnień i tu należy wskazać głównie na alkoholizm. Dzieci te często prezentują znacząco zaburzone więzi, zakłócone funkcjonalnie społeczne, brak im autorytetów moralnych, często doświadczyły nadużycia emocjonalnego.

⁶ Należy jednak podkreślić, iż potrzeba sprawowania pieczy zastępczej nie zawsze powstaje wtedy, gdy rodzice dzieci nie chcą lub nie potrafią wypełniać swoich obowiązków rodzicielskich. Może bowiem wynikać również z różnych sytuacji życiowych oraz zdarzeń losowych, takich jak śmierć lub ciężka choroba rodzica/ów.

Coraz więcej dzieci posiada orzeczenia o niepełnosprawności. Dzieci w młodszy wieku trafiające do rodzinnych środowisk zastępczych często mają deficyty wynikające z FAS, czyli uszkodzenia układu nerwowego w wyniku prenatalnego narażenia na alkohol. U starszych dzieci dominują natomiast zaburzenia potraumatyczne, takie jak lęk, nadpobudliwość z deficytem uwagi, a także depresje, demoralizacja, ryzykowne zachowania, zaburzenia seksualne, trudności w nauce czy autoagresja. Ponadto, wiele dzieci zmagają się z deficytami zdrowotnymi, zarówno wynikającymi z zaniedbań opiekuńczych w okresie wczesnego dzieciństwa, jak i z powodu przemocy, której doświadczyły w środowisku rodzinnym. Czynniki te powodują, że piecza zastępcza nie polega już tylko na zabezpieczaniu podstawowych potrzeb dziecka, ale na wielospecjalistycznej i całościowej opiece nad nim.

Ważnym aspektem jest również usamodzielnienie wychowanków pieczy zastępczej. Im dłuższy pobyt w pieczy, tym jest większa potrzeba zintensyfikowanych działań przygotowujących do opuszczenia systemu i samodzielnej egzystencji. Istotnym tematem jest powrót wychowanków do ich rodzin biologicznych, co następuje nierzadko w sytuacjach, gdy nie widzą oni dla siebie innych możliwości. Jest to szczególnie problematyczne, gdy środowisko rodzinne jest dotknięte nadal problemami takimi jak uzależnienia czy przemoc, przez co szanse na samodzielność, zaradność i aktywność wychowanka maleją.

Usamodzielniani wychowankowie mogą otrzymać z PCPR pomoc na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie oraz zagospodarowanie, pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz zatrudnienia, a także pomoc psychologiczną i prawną. W 2024 roku 42 wychowanków opuszczających rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka, po osiągnięciu pełnoletności, wspierano w procesie usamodzielnienia. Pomoc na kontynuowanie nauki otrzymało 29 osób, pomoc na usamodzielnienie – 14 osób, a pomoc na zagospodarowanie – 13 osób. Ponadto 2 osoby skorzystały z pomocy dotyczącej warunków mieszkaniowych – umożliwiono im zamieszkanie w Mieszkanii Usamodzielnień.

6.2. Niepełnosprawność

W świetle art. 2 pkt 10 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w sensie prawnym terminem niepełnosprawność określa się „trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy”. We współczesnej literaturze przedmiotu pojawia się również ujęcie socjopolityczne, które rozróżnia upośledzenie czy uszkodzenie funkcjonowania narządu lub organizmu człowieka od niepełnosprawności rozumianej jako niekorzyści lub ograniczenia aktywności będące wynikiem takiej organizacji społeczeństwa, która nie bierze pod uwagę potrzeb, oczekiwań i możliwości ludzi niepełnosprawnych. Innymi słowy, w tym ujęciu niepełnosprawność jest bardziej rezultatem istnienia różnych barier oraz niedostosowania stosunków władzy i społeczeństwa niż zdeterminowana biologicznie⁷. Niepełnosprawność miewa różnorodne przejawy, wiąże się bowiem z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną (zmysłową), intelektualną lub psychofizyczną, jak również z trudnościami w komunikowaniu się oraz

⁷ Por. C. Barnes, G. Mercer, *Niepełnosprawność*, tłum. P. Morawski, Warszawa 2008, s. 18-20.

w funkcjonowaniu w społeczeństwie. Wśród głównych jej przyczyn można wskazać wady wrodzone, przewlekłe choroby, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej w przebiegu procesu starzenia się organizmu. Niepełnosprawność może wystąpić w różnym okresie życia oraz mieć różny stopień.

Z uwagi na wysoką skalę występowania problemu w populacji, niepełnosprawność stanowi jedno z kluczowych wyzwań dla polityki społecznej państwa i samorządów lokalnych. W świetle Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 roku, powiat olsztyński zamieszkiwało 16 987 osób niepełnosprawnych (stanowili 13,17% mieszkańców), w tym 8 245 mężczyzn i 8 742 kobiet. Większość osób niepełnosprawnych, w liczbie 10 850 osób, to niepełnosprawni prawnie posiadający odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony. Ale również duża grupa - 6 137 osób – to niepełnosprawni tylko biologicznie, a więc osoby doświadczające ograniczenia sprawności w wykonywaniu codziennych czynności, jednak nie posiadające orzeczenia. Spośród nich 8 352 osoby to były osoby w wieku poprodukcyjnym, 7 473 osób w wieku produkcyjnym oraz 1 162 osoby w wieku przedprodukcyjnym.

W latach 2022-2024 Powiatowy Zespół do spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Olsztynie wydał 1 559 orzeczeń osobom zaliczonym do niepełnosprawnych prawomocnym orzeczeniem lub wyrokiem sądu, tj. osobom do 16 roku życia. Częściej orzeczenie otrzymywali chłopcy, stanowiący rokrocznie ponad 60% osób. Warto nadmienić, że dzieci i młodzież otrzymują zwykle orzeczenie z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności. W 2024 r. stanowiły one 79,9% osób niepełnosprawnych do 16 roku życia. Dzieci i młodzież z dwoma symbolami niepełnosprawności stanowiły 18,4%, natomiast 9 osób miało trzy symbole.

Tabela 6. Wybrane dane dotyczące orzeczeń wydawanych mieszkańcom powiatu olsztyńskiego w wieku do 16 roku życia w latach 2022-2024

Wyszczególnienie		2022	2023	2024
Według wieku	Do 3 lat	97	99	63
	4-7 lat	130	164	155
	8-16 lat	248	289	314
Według płci	kobiety	189	216	192
	mężczyźni	286	336	340
RAZEM		475	552	532

Źródło: dane Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Olsztynie.

Z kolei liczba wydanych orzeczeń dla osób w wieku 16 lat i więcej wyniosła 9 424 na przestrzeni trzech analizowanych lat. Najwięcej było orzeczeń o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (46,8%), następnie w stopniu lekkim (31,5%), najmniej zaś w stopniu znacznym (21,7%). Jeśli chodzi o wiek osób z niepełnosprawnością, to widać tutaj prostą zależność – w grupie osób starszych mających 60 lat i więcej orzeczeń o niepełnosprawności było najwięcej. Seniorzy i seniorki stanowiły 47,6% całej grupy osób, które otrzymały orzeczenia w latach 2022-2024. Drugą grupą, w której było najwięcej orzeczeń, były osoby w wieku 41-59 lat – stanowiły one 34,7% wszystkich osób z niepełnosprawnością. Natomiast orzeczenia dla osób w wieku 16-40 lat stanowiły 17,7% wszystkich orzeczeń o stopniu niepełnosprawności wydanych przez Powiatowy Zespół do spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Olsztynie.

Tabela 7. Wybrane dane dotyczące orzeczeń wydawanych mieszkańcom powiatu olsztyńskiego w wieku od 16 roku życia w latach 2022-2024

Wyszczególnienie		2022	2023	2024
Według stopnia niepełnosprawności	znaczny	612	699	725
	umiarkowany	1 551	1 607	1 256
	lekki	1 013	1 029	932
Według wieku	16-25	260	246	249
	26-40	306	332	276
	41-59	1 152	1 134	985
	60 lat i więcej	1 458	1 623	1 402
Według płci	kobiety	1 624	1 728	1 497
	mężczyźni	1 552	1 607	1 416
Według zatrudnienia	pracujący	827	787	707
	niepracujący	2 259	2 548	2 206
RAZEM		3 176	3 335	2 913

Źródło: dane Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Olsztynie.

Warto zwrócić uwagę, że częściej orzeczenia otrzymują kobiety niż mężczyźni, co jest po części związane z większym odsetkiem kobiet w grupie mieszkańców powyżej 60 r.ż. Dużą dysproporcję widać, jeśli chodzi o podział według kryterium zatrudnienia. Tylko co czwarte orzeczenie o stopniu niepełnosprawności wydane w latach 2022-2024 dotyczyło osoby pracującej.

Dane PZOoN wskazują też na wykształcenie osób od 16 r.ż, które otrzymywały orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. W 2024 r. 982 orzeczenia wydano osobom z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym, 750 – osobom z wykształceniem zasadniczym zawodowym, 729 orzeczeń osobom z wykształceniem średnim, natomiast dla osób legitymujących się wykształceniem wyższym Zespół wydał 370 orzeczeń. Warto ponadto dodać, że podobnie jak w przypadku osób do 16 roku życia, najczęściej orzeczenia o stopniu niepełnosprawności dotyczyły osób z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności – w 2024 r. otrzymały je 2 084 osoby (71,5% wszystkich orzeczeń). Osób z dwoma symbolami przyczyny niepełnosprawności było 743, a osób z trzema symbolami – 86.

W zakresie rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych PCPR udziela wsparcia ze środków PFRON w postaci dofinansowania:

- uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
- likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych,
- zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze,
- organizacji sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych.

W 2024 roku rozpatrzono pozytywnie 22 wnioski na likwidację barier architektonicznych, 83 wnioski na likwidację barier w komunikowaniu się oraz 36 – na likwidację barier technicznych. W turnusach rehabilitacyjnych dofinansowanych ze środków PFRON wzięło udział 10 dzieci z niepełnosprawnościami, 69 osób dorosłych z niepełnosprawnościami oraz 26 opiekunów. Dofinansowanie do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznano na realizację 1 349 wniosków, w tym 227 dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością. Natomiast

dofinansowanie do zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny przyznano na realizację 50 wniosków, w tym 8 dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością.

W ramach Programu Aktywny Samorząd w Module I dofinansowano realizację 93 wniosków, w ramach których wsparcie przyznawano m.in. na pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do samochodu, w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym, pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego oraz pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej. W Module II – 81 osób niepełnosprawnych otrzymało pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym.

Zaprezentowane wyżej dane wskazują na dużą skalę potrzeb osób z niepełnosprawnościami w obszarze likwidacji różnorodnych barier. Wyzwania, z którymi na co dzień borykają się te osoby, to nie tylko utrudniony dostęp do dóbr i usług publicznych, wynikający z barier urbanistycznych, architektonicznych i komunikacyjnych, ale także izolacja społeczna oraz niski poziom świadomości społecznej na temat potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w tym panujących stereotypów i uprzedzeń. Istotna jest również kwestia aktywności zawodowej, która pozostaje na dość niskim poziomie z różnych względów, zarówno indywidualnych, takich jak stan zdrowia czy cechy osobowościowe, jak i zewnętrznych związanych z uwarunkowaniami rynku pracy, komunikacyjnymi i dostępnością przestrzeni publicznej dla osób o różnych rodzajach niepełnosprawności.

6.3. Sytuacja osób starszych

Granice starości są bardzo płynne, mają wymiar indywidualny dla każdego człowieka, ponieważ z innym tempem przebiega proces starzenia się (zależy to od czynników genetycznych, stylu życia, wpływów środowiskowych). Można jednak przyjąć, że wiek 60-69 lat to okres początkowej starości. Już wtedy następuje spadek zdolności adaptacyjnych organizmu, większa podatność na choroby i niepełnosprawność, a także ograniczenie samodzielności życiowej.

W świetle danych BDL GUS, na koniec 2024 r. powiat olsztyński zamieszkiwało 30 850 osób starszych - w wieku 60 lat i więcej⁸. Stanowili oni 23,6% ludności powiatu, to znaczy, że już niemal co czwarty mieszkaniec był osobą starszą. W tej grupie większość w liczbie 17 127 osób (ponad 55,5%) to kobiety. Przy czym w grupie mieszkańców powiatu w wieku 70 lat i więcej odsetek kobiet wynosił 59,6%, a w grupie osób mających 85 i więcej lat – 75,3%. Należy ponadto nadmienić, że w 2024 r. w powiecie olsztyńskim zamieszkiwało 13 938 osób w wieku powyżej 70 lat, zaś w wieku powyżej 85 lat było 1 886 seniorów i seniorek.

Indywidualna sytuacja poszczególnych osób starszych jest bardzo zróżnicowana w zależności m.in. od cech osobowościowych, statusu materialnego, miejsca zamieszkania, poziomu sprawności organizmu, wsparcia rodziny. Zasadniczo jednak seniorzy zmagają się z problemami takimi jak przewlekłe i/lub ciężkie choroby, trudny dostęp do lekarzy specjalistów i rehabilitacji,

⁸ Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych wskazuje w art. 4 pkt 1, że użyte w ustawie określenie „osoba starsza” oznacza osobę, która ukończyła 60. rok życia.

bariery architektoniczne, niskie emerytury i świadczenia socjalne, stereotypy i dyskryminacja społeczna, a także samotność.

Ostatniemu z wymienionych czynników poświęcono szczególną uwagę w opracowaniu „Wsparcie seniorów, w tym samotnych osób starszych, w województwie warmińsko-mazurskim” przygotowanym przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie we wrześniu 2024 r. Z danych zaprezentowanych w raporcie wynika, że w powiecie olsztyńskim wsparciem ośrodków pomocy społecznej objętych było 755 osób starszych samotnych.

Szczególnie trudna jest sytuacja osób w podeszłym wieku, przewlekłe chorych, które ze względu na długookresowe lub trwałe upośledzenie funkcji organizmu, dla zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych wymagają pomocy innych osób. Pomoc ta jest realizowana zarówno w systemie pomocy społecznej (m.in. w formie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, dziennych usług świadczonych w ośrodkach wsparcia, całodobowych usług świadczonych w domach pomocy społecznej oraz w rodzinnych domach pomocy), jak i systemie ochrony zdrowia (np. w postaci długoterminowej opieki pielęgniarstwa w domu albo opieki stacjonarnej oferowanej przez zakład opiekuńczo-leczniczy lub pielęgnacyjno-opiekuńczy).

Prognozowane postępowanie zjawiska „starzenia się” społeczeństwa będzie wymagało systematycznego rozwoju środowiskowych form wsparcia m.in. w postaci dziennych domów pobytu, klubów seniora, a także usług opiekuńczych. Wysiłek instytucji publicznych i organizacji obywatelskich powinien zostać połączony również na kreowanie warunków aktywności społecznej, sprzyjających dobrostanowi psychofizycznemu oraz pomyślnemu starzeniu się. Działania te powinny być prowadzone równolegle z rozwojem systemu ochrony zdrowia w powiecie oraz działaniami ukierunkowanymi na zwiększanie świadomości społecznej oraz odpowiedzialności ludności za „zdrowe starzenie się”.

Oprócz wsparcia w codziennym funkcjonowaniu należy również mieć na uwadze potrzebę zmiany postrzegania roli seniorów w społeczeństwie. Osoby w wieku od 60 lat wzwyż to nie tylko osoby wymagające pomocy, ale także osoby, które mogą jeszcze pracować, działać społecznie, pomagać innym, uczyć się i rozwijać. Mają też potencjał zbudowany na latach doświadczeń i pracy, który należy diagnozować i zagospodarowywać dla dobra wspólnego. Z racji tego, że w najbliższych latach osób w starszych grupach wiekowych będzie przybywać, już teraz można mówić nie tylko o społeczeństwie starzejącym się, ale o społeczeństwie różnego wieku, czyli takim, w którym każda grupa wiekowa ma zadania do spełnienia.

6.4. Aktywizacja zawodowa

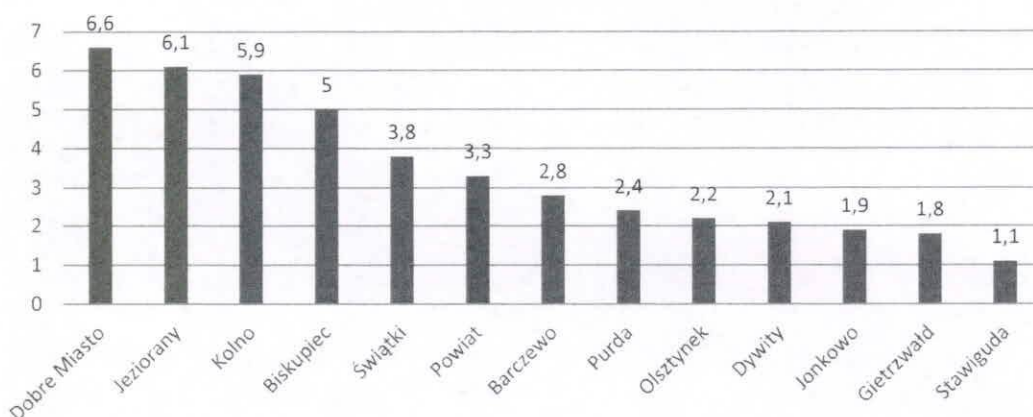
Aktywizacja zawodowa obejmuje szereg działań podejmowanych w celu zapewnienia równowagi na rynku pracy, z jednej strony poprzez oddziaływanie na osoby bezrobotne i bierne zawodowo, a z drugiej poprzez wspieranie pracodawców ukierunkowane na tworzenie nowych miejsc pracy, w szczególności skierowanych do osób z grup defaworyzowanych.

Liczba bezrobotnych mieszkańców zarejestrowanych w Urzędzie Pracy Powiatu Olsztyńskiego na koniec 2024 roku wynosiła 2 588 osób i była niższa od liczby bezrobotnych zarejestrowanych

w 2020 r. o 1 652 (spadek o 38,9%). Najwięcej bezrobotnych mieszkańców było w gminach: Dobre Miasto (573 osoby), Biskupiec (520) i Barczewo (306), zaś najmniej bezrobotnych – w gminach Gietrzwałd (77 osób), Świątki (85) i Jonkowo (94). Powyższe dane należy jednak zestawić z ogólną liczbą mieszkańców, a także liczbą ludności w wieku produkcyjnym, aby uzyskać dokładniejszy obraz omawianego problemu społecznego.

Udział bezrobotnych mieszkańców zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla powiatu olsztyńskiego w 2024 r. wynosił 3,3% i był niższy od wskaźnika odnotowanego w roku 2020 o 2,1 punktu proc. Mniejszy odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, niż średnia dla powiatu, w 2024 r. miało 7 gmin: Barczewo, Dywity, Gietrzwałd, Jonkowo, Olsztynek, Purda i Stawiguda.

Rysunek 6. Odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w powiecie olsztyńskim i w poszczególnych gminach w 2024 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analiza cech socjodemograficznych bezrobotnych mieszkańców powiatu olsztyńskiego wskazuje na dość duży odsetek osób do 30 roku życia, które, w liczbie 622, stanowiły w grudniu 2024 roku 24,0% ogółu bezrobotnych. Jest to grupa należąca do katalogu grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Młodzi bezrobotni nierzadko bowiem charakteryzują się niewielkim doświadczeniem zawodowym bądź wykształceniem nieadekwatnym do potrzeb rynku pracy, a przy tym mogą mieć zbyt wysokie oczekiwania względem potencjalnego pracodawcy.

Barier na rynku pracy mogą doświadczać również osoby po 50 roku życia. W powiecie olsztyńskim w 2024 roku stanowiły one, w liczbie 728, ponad jedną czwartą bezrobotnych (28,1%). Sytuacja tych osób nierzadko jest skomplikowana. Mogą to być osoby dysponujące wieloletnim doświadczeniem zawodowym, ale przy tym mieć nieaktualne kwalifikacje; lub nie mieć doświadczenia w pracy w ogóle ze względu na wcześniejsze zajmowanie się domem i wychowaniem dzieci bądź podlegać stereotypom dotyczącym osób starszych na rynku pracy. Wszystko to może mieć wpływ na trudności w znalezieniu zatrudnienia.

Pomimo zmniejszania rozmiarów bezrobocia rejestrowanego problemem pozostaje nadal długotrwałe bezrobocie, rozumiane jako pozostawanie przez bezrobotnego w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat,

z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych⁹. Osoby należące do kategorii osób długotrwale bezrobotnych w 2024 roku, w liczbie 1 043, stanowiły 40,3% wszystkich bezrobotnych z powiatu olsztyńskiego. W porównaniu do 2020 roku ich liczba spadła o 946 osób, a odsetek w strukturze zmalał o 6,6 punktu procentowego.

Tabela 8. Wybrane kategorie osób bezrobotnych w powiecie olsztyńskim w latach 2020-2024

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024
Bezrobotni ogółem	4 240	3 100	2 815	2 645	2 588
Mężczyźni	1 896	1 380	1 288	1 296	1 296
Kobiety	2 344	1 720	1 527	1 349	1 292
Do 25 roku życia	552	381	370	351	324
Do 30 roku życia	1 104	781	727	658	622
Powyżej 50 roku życia	1 126	899	798	773	728
Długotrwale bezrobotni	1 989	1 568	1 192	1 063	1 043

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Czynnikiem różnicującym dostęp do rynku pracy może być również miejsce zamieszkania oraz poziom wykształcenia. W 2024 r. w rejestrze UPPO były 1 744 osoby bezrobotne zamieszkujące tereny wiejskie powiatu, które stanowiły 67,4% bezrobotnych, natomiast mieszkańcy miast w liczbie 844 stanowili 32,6% bezrobotnych. Dysproporcja jest dość duża, ale trzeba brać pod uwagę, że pięć miast ulokowanych w powiecie olsztyńskim (Barczewo, Biskupiec, Dobre Miasto, Jeziorany, Olsztynek) w 2024 r. zamieszkiwało 36 427 osób, czyli 27,9% ludności powiatu.

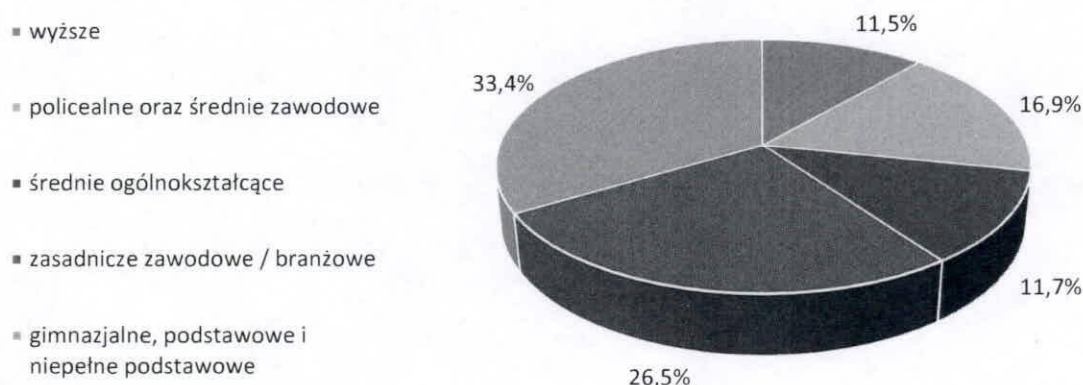
Na koniec 2024 roku osoby bezrobotne z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym bądź niepełnym podstawowym w liczbie 866 stanowiły największą grupę 33,4% wszystkich osób zarejestrowanych w UPPO. Mniej liczną grupę stanowiły zaś osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub branżowym – jako bezrobotni było zarejestrowanych 685 mieszkańców z tym poziomem wykształcenia. Najmniej w rejestrze było osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym i wyższym (odpowiednio 303 i 297).

Osoby zarejestrowane w urzędzie pracy obejmowane są szeregiem form pomocy, które mają pomóc im nabyć doświadczenie zawodowe i kwalifikacje adekwatne do potrzeb rynku pracy, zwiększyć kompetencje interpersonalne i motywację do podjęcia zatrudnienia, a w konsekwencji wesprzeć w znalezieniu pracy. Obecny rynek pracy z jednej strony wydaje się otwarty na osoby

⁹ W świetle obowiązującej od 1 czerwca 2025 r. ustawy o rynku pracy i służbach zatrudnienia, osoby długotrwale bezrobotne to pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu. W analizie prezentujemy jednak dane za wcześniejsze lata, dlatego odwołujemy się do definicji z poprzedniej ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

aktywne i zmotywowane, które najczęściej w dość krótkim czasie znajdują zatrudnienie. Powyższą tezę potwierdzają dane UPPO.

Rysunek 7. Bezrobotni w powiecie olsztyńskim według wykształcenia (stan na 31 grudnia 2024)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W 2024 r. nowo zarejestrowanych bezrobotnych było 4 855 osób, w tym jedynie 384 osób, które dotychczas nie pracowały. Z kolei osób wyrejestrowanych przez UPPO było 4 912. Ponad połowa bezrobotnych spośród wyrejestrowanych (2 523 osoby) opuściła rejestr urzędu pracy z powodu podjęcia zatrudnienia.

Z drugiej jednak strony, część zarejestrowanych jako bezrobotni to osoby przez wiele lat bierne zawodowo, nie mające motywacji do podjęcia pracy, doświadczające barier edukacyjnych i komunikacyjnych, wykazujące się roszczeniową postawą bądź których stan zdrowia nie pozwala na podjęcie zatrudnienia. Zwykle zostają one dłużej w rejestrze urzędu pracy, a ich aktywizacja nie przynosi długoterminowych efektów. Utrudnieniem dla aktywizacji zawodowej mieszkańców, jak również dla realizacji usług społecznych, może być niska dostępność komunikacyjna części miejscowości w powiecie.

6.5. Osoby i rodziny w kryzysie

Kryzys oznacza stan nierównowagi wewnętrznej i jest związany z wydarzeniami życiowymi, wymagającymi istotnych zmian i rozstrzygnięć. Charakteryzuje się tym, że ma swój początek i koniec, zakłada się, że jest sytuacją przejściową, którą można przezwyciężyć. Osoba lub rodzina dotknięta kryzysem często nie jest jednak w stanie pokonać przeszkód, a przedłużające się trudności mogą powodować zniechęcenie oraz utratę wiary we własne siły i możliwości.

Jednym z czynników, który może generować sytuacje kryzysowe, jest uzależnienie. W świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia, stanowi ono stan psychiczny i fizyczny, który wynika z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczania jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie.

Uzależnienie w kontekście dysfunkcji społecznych należy jednak rozumieć szerzej i dwojako – jako silną i nabytą potrzebę 1) zażywania konkretnych substancji takich jak alkohol (alkoholizm), narkotyki (narkomania) czy lekarstwa (lekomania); 2) wykonywania określonych czynności (np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z Internetu, robienie zakupów, granie w gry komputerowe). W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Specyfika problemu uzależnień powoduje, że dokładne określenie jego skali i zasięgu nie jest możliwe. Osoby nimi dotknięte lub członkowie ich rodzin mogą przez długi czas nie uświadamiać sobie jego istnienia, mogą też ukrywać go ze względu na obawę przed ostracyzmem społecznym. Dane oraz badania społeczne przeprowadzane w tym zakresie wskazują jednak na to, że uzależnienia od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych stanowią dość poważny problem społeczny. W świetle raportu „Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania 2025”, do najistotniejszych czynników ryzyka w kontekście chorób niezakaźnych zakwalifikowano palenie tytoniu, szkodliwe spożywanie alkoholu, niezdrową dietę oraz brak aktywności fizycznej. Dodatkowo wskazano, że głównym czynnikiem ryzyka odpowiedzialnym za obciążenie chorobowe u mężczyzn w Polsce było używanie tytoniu (13,5% całkowitego obciążenia) oraz używanie alkoholu (8,9%)¹⁰.

Grupą szczególnie zagrożoną uzależnieniami od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych jest młodzież. Tematyce uzależnień wśród młodzieży poświęcony jest dokument „Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2024 r. Europejski Program Badań Ankietowych w Szkołach ESPAD”¹¹. W świetle przedstawionych w nim wyników, 72,9% uczniów w wieku 15-16 lat oraz 91,3% uczniów w wieku 17-18 lat chociaż raz w swoim życiu piło alkohol. Ponadto raport stwierdza, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem napoje alkoholowe spożywało 39,1% w młodszej grupie respondentów i 73,3% w starszej. Wysoki odsetek badanych przyznaje się do przekraczania progu nietrzeźwości. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, chociaż raz upiło się 13,4% uczniów z młodszej kohorty i 24,3% ze starszej grupy wiekowej.

W świetle badań ESPAD, palenie tytoniu jest zachowaniem mniej powszechnym niż picie alkoholu. Chociaż raz w życiu paliło 38,6% osób w wieku 15-16 lat oraz 56,1% uczniów ze starszej grupy 17-18 lat. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 21,0% uczniów z grupy młodszej i 30,0% ze starszej. Powyższe wyniki, pomimo iż wykazują niejednokrotnie tendencję spadkową w porównaniu do wcześniejszych badań tego typu, nie napawają jednak optymizmem. Wskazują

¹⁰ *Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania 2025*, red. B. Wojtyniak, A. Smaga, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, Warszawa 2025.

¹¹ J. Sierosławski, U. Sierosławska, *Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2024 r. Europejski Program Badań Ankietowych w Szkołach ESPAD*, Instytut Psychiatrii i Neurologii, Warszawa 2024.

bowiem na wciąż istniejące zagrożenie uzależnieniami od różnego rodzaju substancji psychoaktywnych wśród młodzieży.

W świetle danych ośrodków pomocy społecznej z terenu powiatu olsztyńskiego w 2024 roku z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu skorzystały 194 rodziny, w których było 269 osób. W porównaniu do 2022 roku liczba rodzin korzystających ze wsparcia z tego powodu zwiększyła się o 5, natomiast liczba osób w rodzinach wzrosła o 2. Dane gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych¹² wskazują na 354 osoby, w stosunku do których w latach 2022-2024 podjęto czynności zmierzające do orzeczenia obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnień. Przy czym widać tutaj tendencję wzrostową.

Narkomania w statystykach pomocy społecznej występuje sporadycznie – w 2024 roku pomoc społeczną z tego tytułu w powiecie przyznano 18 osobom. Warto jednak mieć na uwadze, że pomimo nadal istniejącego problemu dostępności różnego rodzaju substancji psychoaktywnych, obecnie coraz bardziej powszechne staje się zagrożenie uzależnieniami behawioralnymi, w tym od internetu, mediów społecznościowych, gier elektronicznych itd. Uzależnienia lub brak higieny cyfrowej, a także przebywanie dużo czasu w świecie wirtualnym sprzyja wyalienowaniu młodzieży, zaburzeniom psychicznym, trudnościom w komunikowaniu się, a także niechęci do podejmowania kontaktów społecznych. Istotnym problemem może również stać się cyberprzemoc i poczucie anonimowości w sieci, przez które młodzież „pozwała” sobie na hejtowanie, szantaż oraz inne negatywne zachowania.

Wskazane wyżej ogólnopolskie badania ESPAD uwzględniają również pytania dotyczące korzystania z mediów społecznościowych oraz grania w gry na urządzeniach elektronicznych. W młodszej grupie 50,6% badanych twierdzi, że spędza za dużo czasu w tych mediach, około 37,3% jest zdania, że ich rodzice uważają, że poświęca na tą aktywność za dużo czasu. W starszej grupie rozkład odpowiedzi jest podobny - analogiczne odsetki wynoszą 55,2% i 32,0%. Choć na te odpowiedzi należy patrzeć z pewną dozą ostrożności, ponieważ dotyczą subiektywnej oceny, zaś ankietowani mogą nie być w pełni świadomi, w jakim stopniu są pochłonięci przez tzw. świat wirtualny. W opinii wielu ekspertów jest to poważny problem. Raport z innych badań, przeprowadzonych przez NASK, wskazuje, że młodzież korzystając z internetu w dni powszednie spędza w nim 5 godzin dziennie bez jednej minuty, a w weekendy 5 godzin i 16 minut. Ponadto, co jest bardzo niepokojące, rodzice nie mają dostatecznej kontroli nad tym, ile czasu i w jaki sposób ich dzieci używają urządzeń z dostępem do internetu¹³.

Kolejnym istotnym problemem rodzin zamieszkujących powiat olsztyński jest przemoc domowa. W świetle art. 2 ust 1 pkt 1) ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej, stanowi ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,

¹² Dane z 11 gmin, informacji na ten temat nie przekazała gmina Kolno.

¹³ <https://www.nask.pl/aktualnosci/co-dzieci-robia-w-sieci-nowy-raport-nastolatki>

- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

W świetle danych ośrodków pomocy społecznej w 2024 roku z powodu przemocy domowej wsparcie otrzymało łącznie 64 rodziny, w których żyło 201 osób. W porównaniu do 2022 roku liczba rodzin nie zmieniła się, natomiast liczba osób w tych rodzinach spadła o 4. Z kolei w 2023 r. liczba rodzin i osób była większa, wynosiły odpowiednio 76 i 260. Informacje te nie wyczerpują jednak skali zjawiska. Według danych gminnych zespołów interdyscyplinarnych łącznie we wszystkich gminach z terenu powiatu w latach 2022-2024 odnotowano 843 nowe zgłoszenia przypadków przemocy w ramach procedury Niebieskie Karty, a procedurą obejmowano 948 rodzin i 2 658 osób w tych rodzinach. Zakończono w tym czasie 645 procedur, w tym 542 z powodu zaprzestania stosowania przemocy domowej.

Zadania Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Olsztynie w zakresie przemocy domowej obejmują udzielanie pomocy kryzysowej poprzez całodobowy Punkt Interwencji Kryzysowej (PIK), a także wsparcie psychologiczne, prawne i socjalne w ramach Punktu Konsultacyjnego dla Osób Uzależnionych, Współuzależnionych i Ofiar Przemocy.

Ponadto PCPR organizuje programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc. W 2024 r. w programach tych brało udział 78 osób, w tym 18 kobiet i 60 mężczyzn. Program ukończyło 56 osób – 50 mężczyzn i 6 kobiet. Zajęcia prowadzono w siedzibie PCPR w Olsztynie oraz w Olsztynku, Barczewie, Dobrym Mieście i na terenie Zakładu Karnego w Barczewie, gdzie łącznie objęto programami 18 mężczyzn, z tego 17 ukończyło program. Rok wcześniej w oddziaływaniach brało udział 113 osób, w tym 17 kobiet i 96 mężczyzn. Program ukończyło 78 osób – 67 mężczyzn i 11 kobiet.

W kontekście sytuacji kryzysowej należy wspomnieć o sytuacji migrantów i uchodźców, którzy mogą doświadczać ubóstwa, trudności w integracji czy aktywizacji zawodowej, a także innych problemów związanych z przyjazdem do obcego kraju. Cudzoziemcy w Polsce mogą korzystać ze wsparcia w ramach Indywidualnych Programów Integracji, które mają na celu wspomóc ich w nabyciu kompetencji niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania w naszym kraju. Raport z kontroli przeprowadzonej przez NIK pn. „Pomoc społeczna dla uchodźców” wskazuje, że jak dotąd system pomocy społecznej nie stwarza uchodźcom odpowiednich warunków do integracji i samodzielnego życia¹⁴. W związku z tym, iż ruchy migracyjne obecnie nasilają się, należy mieć na uwadze działania skierowane do tej grupy osób.

¹⁴ <https://www.nik.gov.pl/plik/id,10216,vp,12539.pdf>

7. Cele, priorytety i kierunki działań

Scharakteryzowane w poprzednim rozdziale wyzwania strategiczne definiują zasadnicze kierunki lokalnej polityki społecznej. Należy jednak mieć na uwadze również wyzwania o charakterze przekrojowym, które dotyczą każdego z pozostałych, wpływając na zasoby i potencjał powiatu do sprostania im. Wyzwania te dotyczą przede wszystkim procesu deinstytucjonalizacji i rozwoju systemu usług społecznych, zapewniającego ich dostępność na jak najwyższym i dostosowanym do potrzeb poziomie, a także wzmacniania kapitału społecznego i współpracy z sektorem ekonomii społecznej. Ich uwzględnienie umożliwi efektywną realizację założonych celów.

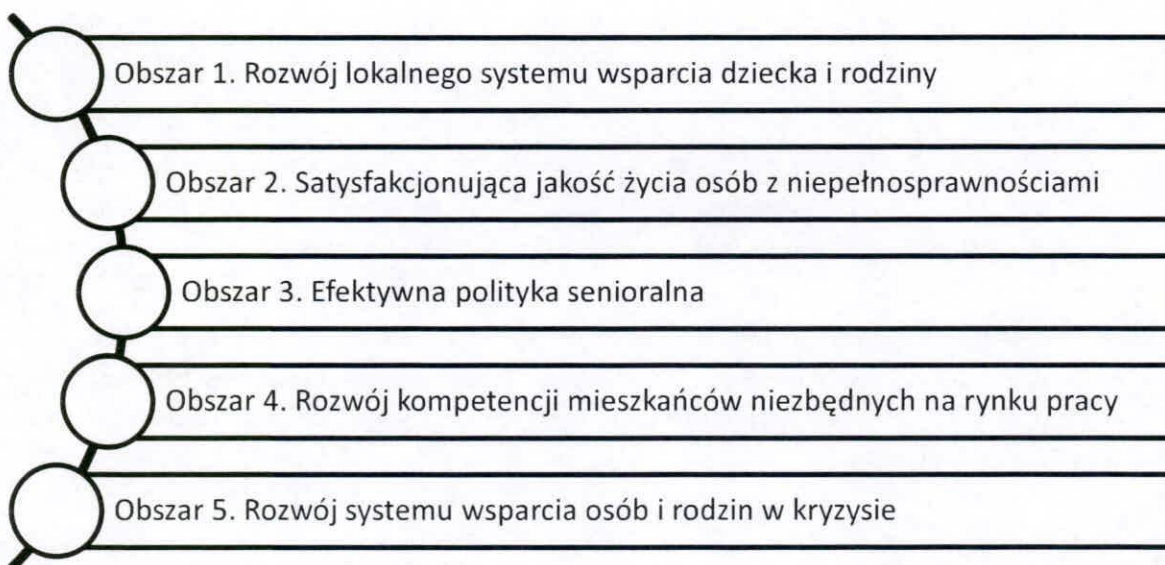
Część operacyjną *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Olsztyńskim na lata 2026-2036* usystematyzowano w formie obszarów strategicznych. Każdy z nich dotyczy innego obszaru polityki społecznej, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane. Dlatego też należy je rozpatrywać łącznie jako elementy składowe wizji rozwoju, zaś wdrożenie założeń jednego priorytetu będzie miało istotny wpływ na powodzenie pozostałych.

Kierunek zaplanowanych działań wyznacza cel główny Strategii, który brzmi następująco:

Stworzenie warunków efektywnego funkcjonowania mieszkańców powiatu olsztyńskiego w środowisku rodzinnym, społecznym i zawodowym

W ramach każdego obszaru wyznaczono cel strategiczny, cele operacyjne oraz kierunki działań, które będą służyć ich realizacji. Wszystkie cele i działania będą realizowane w całym horyzoncie czasowym Strategii, tj. w latach 2026-2036, dlatego odstąpiono od określania szczegółowych harmonogramów. W każdym z obszarów określono również wskaźniki realizacji działań oraz prognozę zmian, jakie mogą nastąpić w momencie osiągnięcia założonych celów.

W odpowiedzi na zdefiniowane wyzwania określono następujące obszary strategiczne:

Realizacja powyższych celów i kierunków działań wymaga uwzględnienia kwestii horyzontalnych związanych z tworzeniem spójnego i efektywnego systemu powiatowej polityki społecznej. Z tego względu konieczne jest podejmowanie takich działań jak:

- Prowadzenie badań oraz analiz pozwalających na lepsze poznanie faktycznej skali oraz przyczyn i skutków problemów społecznych występujących na terenie powiatu.
- Rozwój kompetencji i kwalifikacji kadr służb społecznych w powiecie.
- Wspieranie kadry specjalistów zajmujących się m.in. uzależnieniami, przemocą domową oraz interwencją kryzysową w postaci superwizji i pomocy psychologicznej.
- Włączanie lokalnych liderów, w tym przedstawicieli sektora ekonomii społecznej, do zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym w zakresie planowania oraz realizacji zadań powiatowej polityki społecznej.
- Opracowywanie, wdrażanie i monitoring programów powiatowych przy użyciu różnych metod partycypacji, uwzględniających aktywny udział reprezentatywnej grupy instytucji i organizacji lokalnych.
- Tworzenie przestrzeni do współpracy, wspólnych przedsięwzięć oraz wymiany doświadczeń powiatu i gmin.
- Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie wdrażania polityki społecznej, poprzez m.in. zlecanie realizacji zadań publicznych oraz zawiązywanie partnerstw.

Obszar 1. Rozwój lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny

Cel strategiczny 1. Poprawa jakości opieki i wychowania w rodzinach oraz w instytucjach wspierających dzieci i młodzież.

Cele operacyjne:

1. Wzmacnianie kompetencji rodziców oraz opiekunów prawnych w zakresie opieki i wychowania dzieci.
2. Wzrost dostępności usług wsparcia dla rodzin doświadczających trudności życiowych, w tym przemocy i sytuacji kryzysowej.
3. Tworzenie warunków rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej oraz podniesienie standardów funkcjonowania rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej.
4. Tworzenie sieci wsparcia dla dzieci zagrożonych umieszczeniem w pieczy zastępczej i ich rodzin.

Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią

- Zmniejszenie liczby rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Zmniejszenie skali problemów opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach.
- Podniesienie jakości rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej.
- Wzrost udziału rodzinnych form pieczy zastępczej.
- Wzrost poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji w rodzinach.
- Zmniejszenie liczby dzieci kierowanych do pieczy zastępczej.

Kierunki działań:	Wskaźniki realizacji działań:
1) Tworzenie warunków do powstawania nowych rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka i ich efektywnego funkcjonowania oraz tworzenia rodzin pomocowych poprzez poszukiwanie, pozyskiwanie, szkolenie oraz kwalifikowanie kandydatów do pełnienia tych funkcji, jak również prowadzenie różnorodnych kampanii społecznych w tym zakresie.	- Liczba funkcjonujących na terenie powiatu rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka. - Liczba przeszkolonych kandydatów i kandydatek do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. - Liczba dzieci umieszczonych w danym roku oraz łączna liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej.
2) Zwiększanie dostępu rodzin zastępczych do informacji na temat oferowanych usług społecznych w powiecie oraz wsparcia finansowego, z których mogą korzystać, aby skuteczniej rozwiązywać problemy i zaspokajać swoje potrzeby.	- Liczba rodzin zastępczych, którym przekazano informację na temat oferty wsparcia.

3) Praca specjalistów z rodzicami oraz dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej w celu wsparcia powrotu małoletnich do rodziny biologicznej (gminy).	- Liczba rodzin biologicznych objętych wsparciem (gminy). - Liczba dzieci, które z pieczy zastępczej powróciły do rodzin biologicznych.
4) Organizowanie wsparcia dla rodzin zastępczych, obejmującego w szczególności poradnictwo specjalistyczne m.in. psychologiczne, pedagogiczne, prawne, mediacji, terapii rodzinnej i dla małżonków/partnerów, zapewnianie dostępu do szkoleń, pomoc ze strony rodzin pomocowych, a także odpowiednią liczbę koordynatorów pieczy zastępczej.	- Liczba osób i rodzin, które skorzystały z poradnictwa specjalistycznego, szkoleń i innych form wsparcia. - Liczba koordynatorów pieczy zastępczej.
5) Aktywizacja i integracja środowiska rodzin zastępczych – wydarzenia integracyjne, zajęcia promujące różne formy wspólnego spędzania czasu przez rodziców i dzieci, grupy wsparcia i grupy samopomocowe, inne wg potrzeb.	- Liczba zrealizowanych wydarzeń w zakresie aktywizacji i integracji środowiska rodzin zastępczych.
6) Rozwój różnorodnych form wsparcia dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej, w tym poprzez zapewnienie miejsc w mieszkaniach treningowych.	- Liczba dzieci opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze, objętych procesem usamodzielniania. - Liczba miejsc w mieszkaniach treningowych dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej.
7) Intensyfikacja współpracy Samorządu Powiatu Olsztyńskiego z Samorządami Gmin w powiecie w zakresie rozwoju systemu wspierania rodzin biologicznych doświadczających trudności opiekuńczo-wychowawczych, w tym w szczególności poprzez: ○ zapewnienie rodzicom i opiekunom prawnym możliwości zdobywania wiedzy i umiejętności rodzicielskich, np. w ramach „Szkoły dla rodziców i wychowawców”; ○ akcji i kampanii społecznych; ○ dostępu do poradnictwa specjalistycznego; ○ rozwoju sieci placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej, działających np. jako kluby, świetlice środowiskowe, świetlice socjoterapeutyczne;	- Liczba rodzin objętych w gminach wsparciem w formie „Szkoły dla rodziców i wychowawców” lub podobnymi zajęciami; poradnictwem specjalistycznym. - Liczba akcji/kampanii w zakresie wsparcia rodzin przeprowadzonych w gminach. - Liczba funkcjonujących placówek wsparcia dziennego, liczba miejsc w tych placówkach. - Liczba rodzin zagrożonych zabraniem dzieci do pieczy zastępczej, które objęto dodatkowym wsparciem.

o wsparcie rodzin biologicznych w zakresie przeciwdziałania umieszczania dzieci w pieczy zastępczej.	
8) Podnoszenie kompetencji pracowników PCPR i jednostek działających w obszarze rodziny i pieczy zastępczej, np. poprzez szkolenia, warsztaty, wizyty studyjne, doradztwo, wsparcie psychologiczne, superwizję.	- Liczba pracowników jednostek powiatowych zajmujących się obszarem wsparcia rodzin i pieczy zastępczej, którzy wzięli udział w różnych formach wsparcia np. szkolenia, doradztwo, pomoc psychologiczna i superwizja.
9) Wzmacnianie współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej na rzecz rozwoju systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej w powiecie – dążenie do utworzenia lokalnej koalicji/partnerstwa z udziałem jednostek powiatowych (PCPR, PPP-P, placówki opiekuńczo-wychowawcze, placówki oświatowe) i gminnych (MOPS-y i GOPS-y), innych instytucji (np. policja, sąd rejonowy, zespół kuratorskiej służby sądowej) oraz organizacji pozarządowych i innych podmiotów ekonomii społecznej, specjalistów zajmujących się obszarem rodziny i pieczy zastępczej¹⁵.	- Liczba wspólnych działań instytucji i organizacji zajmujących się obszarem wspierania rodziny i pieczy zastępczej.
Okres realizacji:	2026-2036
Podmioty zaangażowane w Realizację Strategii:	• Jednostki organizacyjne Powiatu Olsztyńskiego: PCPR, POW, PPP, placówki oświatowe; Komenda Powiatowa Policji. • Jednostki organizacyjne gmin, w szczególności OPS-y i placówki wsparcia dziennego dla rodzin. • Podmioty ekonomii społecznej, organizacje pozarządowe.

¹⁵ Do zadań koalicji/partnerstwa mogłoby należeć m.in. diagnozowanie problemów i potrzeb, wypracowywanie rozwiązań w tym innowacji społecznych w obszarze wsparcia rodzin i pieczy zastępczej, ewaluacja podejmowanych działań.

Obszar 2. Satysfakcjonująca jakość życia osób z niepełnosprawnościami

Cel strategiczny 2. Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami w różnych obszarach życia.

Cele operacyjne:

1. Tworzenie warunków rozwoju i aktywności osób z niepełnosprawnościami.
2. Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami do kompleksowych usług społecznych.
3. Podejmowanie działań zmierzających do lepszego funkcjonowania w życiu społecznym i zawodowym osób z niepełnosprawnościami.

Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią

- Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym.
- Poprawa jakości i standardów życia osób z niepełnosprawnościami.
- Rozwój usług społecznych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami.
- Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnością do rehabilitacji specjalistycznej, placówek oświatowych oraz usług wsparcia.
- Włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin.
- Rozszerzenie ofert placówek specjalistycznych dla niepełnosprawnych dzieci, młodzieży i osób zagrożonych niepełnosprawnością.

Kierunki działań:	Wskaźniki realizacji działań:
1) Integracja osób z niepełnosprawnościami, ich opiekunów i rodzin ze środowiskiem lokalnym poprzez wydarzenia o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym itp.	- Liczba zorganizowanych wydarzeń o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym i in.
2) Działania na rzecz aktywnej integracji społecznej, zawodowej, zdrowotnej i edukacyjnej osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, w tym m.in. organizacja spotkań z doradcą zawodowym i pośrednikiem pracy, pracodawcami, specjalistami a także zapewnianie dostępności komunikacyjnej tych działań.	- Liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem.
3) Zwiększanie dostępności rehabilitacji zawodowej, organizacja poradnictwa zawodowego i szkoleń zawodowych dla osób z niepełnosprawnościami.	- Liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem.
4) Wspieranie funkcjonowania w powiecie placówek działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami i zaburzeniami psychicznymi, w szczególności warsztaty terapii	- Liczba działających WTZ, ZAZ, ŚDS i liczba uczestników. - Liczba utworzonych i funkcjonujących miejsc wsparcia

zajęciowej, zakład aktywności zawodowej, środowiskowy dom samopomocy.	dziennej i całodobowej; liczba uczestników.
5) Utrzymanie dotychczasowej liczby miejsc oraz standardu świadczonych usług w ramach DPS-ów a także poszukiwanie możliwości rozszerzenia funkcji DPS-ów, np. zakup nowoczesnych urządzeń rehabilitacyjnych dla mieszkańców.	- Liczba działających DPS i liczba miejsc w placówkach.
6) Organizowanie oraz udzielanie wsparcia dla różnych form mieszkalnictwa wspomagane i treningowe dla osób z niepełnosprawnościami.	- Liczba mieszkań wspomaganych i treningowych dla osób z niepełnosprawnościami.
7) Dofinansowywanie do likwidacji barier funkcjonalnych w miejscu zamieszkania osób z niepełnosprawnościami, zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych, a także usług rehabilitacyjnych i turnusów rehabilitacyjnych.	- Liczba osób z niepełnosprawnościami, które skorzystały z dofinansowań do likwidacji barier funkcjonalnych w miejscu zamieszkania. - Liczba osób, które skorzystały z dofinansowania na zakup sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych, a także usług rehabilitacyjnych. - Liczba osób korzystających z dofinansowania do turnusów rehabilitacyjnych.
8) Współpraca Samorządu Powiatu z gminami w zakresie rozwoju lokalnego systemu wsparcia dla osób i rodzin sprawujących opiekę nad osobami z niepełnosprawnościami w postaci m.in. szkoleń dla opiekunów, usług asystenckich, tworzenia miejsc opieki wytchnieniowej.	- Liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem asystenckim. - Liczba rodzin korzystających ze szkoleń dla opiekunów, opieki wytchnieniowej.
9) Podnoszenie kompetencji pracowników PCPR, PPP-P, DPS i innych jednostek działających w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, np. poprzez szkolenia, warsztaty, wizyty studyjne, doradztwo, wsparcie psychologiczne.	- Liczba pracowników, którzy uczestniczyli w szkoleniach, warsztatach, wizytach studyjnych i innych formach podnoszenia kompetencji.
10) Zaangażowanie w procesy rzecznictwa i zmian prawnych na poziomie krajowym, np. ujednolicenie systemu orzekania o niepełnosprawności, przywrócenie programu rozwoju rodzinnych domów pomocy społecznej.	- Liczba podjętych inicjatyw rzeczniczych.

Okres realizacji:	2026-2036
Podmioty zaangażowane w Realizację Strategii:	• Jednostki organizacyjne Powiatu Olsztyńskiego: UPPO, PCPR, DPS-y, placówki oświatowe. • Jednostki organizacyjne gmin: OPS-y, ośrodki wsparcia typu dziennego. • Podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorcy, w szczególności prowadzący placówki oferujące pomoc i wsparcie osobom niepełnosprawnym (takie jak ZAZ, WTZ, ŚDS, Rodzinny Dom Pomocy).

Obszar 3. Efektywna polityka senioralna

Cel strategiczny 3. Rozwój efektywnej polityki senioralnej w powiecie.

Cele operacyjne:

1. Zapewnienie osobom starszym dostępu do wysokiej jakości usług społecznych, w tym do różnych form opieki i wsparcia.
2. Tworzenie warunków sprzyjających wszechstronnej aktywności i integracji osób starszych.
3. Zwiększenie zaangażowania społecznego i partycypacji osób starszych w życiu publicznym.

Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią

- Wzrost liczby oraz odsetka osób starszych korzystających z różnych form opieki i wsparcia.
- Wzrost aktywności społecznej osób starszych.
- Zwiększenie udziału osób starszych w życiu publicznym.
- Zmniejszenie zagrożenia wykluczeniem społecznym wśród osób starszych.
- Poprawa dostępności różnych form wsparcia dla osób starszych i ich rodzin.
- Wzrost poczucia bezpieczeństwa seniorów.

Kierunki działań:	Wskaźniki realizacji działań:
1) Organizacja i wspieranie wydarzeń o charakterze edukacyjnym, kulturalnym, sportowym i turystyczno-rekreacyjnym dla osób starszych, a także zapewnianie ich dostępności komunikacyjnej.	- Liczba zorganizowanych wydarzeń dla osób starszych.
2) Rozwój sieci placówek udzielających pomocy osobom starszym w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, sprawujących opiekę nad uczestnikami, stymulujących ich intelektualną, psychiczną i fizyczną sprawność, w tym dziennych domów pomocy, klubów seniora.	- Liczba działających na terenie powiatu placówek zapewniających wsparcie osobom starszym / liczba uczestników.
3) Działania na rzecz zwiększania zakresu i dostępności wsparcia psychologicznego oraz usług medycznych dedykowanych osobom starszym, m.in. poradnia geriatryczna, rehabilitacja medyczna dla seniorów.	- Liczba poradni geriatrycznych na terenie powiatu. - Liczba poradni rehabilitacyjnych dla osób starszych.
4) Współpraca w zakresie upowszechniania na poziomie gmin usług opiekuńczych, asystenckich dla osób starszych, usługi transportowej „door to door”, pomocy sąsiedzkiej, wolontariatu wewnątrz- i międzypokoleniowego oraz grup	- Liczba osób starszych objętych usługami opiekuńczymi i asystenckimi w gminach. - Liczba osób starszych objętych innymi formami wsparcia.

samopomocowych dla seniorów i ich rodzin – w celu jak najdłuższego utrzymania osób o ograniczonej sprawności w środowisku zamieszkania.	
5) Wsparcie osób i rodzin sprawujących opiekę nad niesamodzielnymi osobami starszymi w postaci m.in. tworzenia miejsc opieki wytchnieniowej, organizowania szkoleń dla opiekunów, poradnictwa, grup wsparcia.	- Liczba rodzin/opiekunów osób starszych korzystających z opieki wytchnieniowej, szkoleń, poradnictwa.
6) Wspieranie działań na rzecz włączenia cyfrowego osób starszych, w tym szkoleń i innych rozwiązań służących zwiększeniu kompetencji seniorów w posługiwaniu się nowoczesnymi technologiami.	- Liczba inicjatyw na rzecz włączenia cyfrowego osób starszych.
7) Promowanie rozwoju rzecznictwa środowisk seniorskich, w tym powstawania rad seniorów oraz udziału osób starszych w zespołach konsultacyjnych i doradczych.	- Liczba działających na terenie powiatu rad seniorów.
Okres realizacji:	2026-2036
Podmioty zaangażowane w Realizację Strategii:	• Jednostki organizacyjne Powiatu Olsztyńskiego: PCPR, DPS-y. • Jednostki organizacyjne gmin: OPS-y, ośrodki wsparcia typu dziennego. • Podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorcy, w szczególności prowadzący placówki oferujące pomoc i wsparcie osobom starszym.

Obszar 4. Rozwój kompetencji mieszkańców niezbędnych na rynku pracy

Cel strategiczny 4. Wzmocnienie zdolności mieszkańców do podejmowania zatrudnienia lub działalności gospodarczej.

Cele operacyjne:

1. Wzmocnienie kompetencji i kwalifikacji mieszkańców, adekwatnych do potrzeb rynku pracy.
2. Wzrost znaczenia ekonomii społecznej w sferze aktywizacji zawodowej osób zagrożonych marginalizacją.
3. Kreowanie warunków sprzyjających większej dostępności rynku pracy dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz osób ze szczególnymi potrzebami.

Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią

- Zmniejszenie poziomu bezrobocia w powiecie, w tym wśród grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy.
- Spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia.
- Zwiększenie aktywności i mobilności zawodowej mieszkańców.
- Zmniejszenie skali zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym mieszkańców związanym z brakiem pracy.
- Rozwój przedsiębiorczości, w tym w obszarze ekonomii społecznej.

Kierunki działań:	Wskaźniki realizacji działań:
1) Realizacja form pomocy przewidzianych w ustawie m.in. poradnictwo zawodowe, pośrednictwo pracy, organizacja szkoleń, kursów zawodowych, staży oraz praktyk u lokalnych pracodawców, zwłaszcza dla osób nie posiadających doświadczenia zawodowego.	- Liczba osób bezrobotnych i poszukujących pracy, które skorzystały z form pomocy oferowanych przez UPPO (z podziałem na rodzaje wsparcia). - Liczba osób bezrobotnych, które podjęły zatrudnienie, w tym subsydiowane i niesubsydiowane.
2) Organizacja targów, giełd pracy oraz bezpośrednich spotkań z pracodawcami służących wsparciu osób poszukujących zatrudnienia.	- Liczba osób bezrobotnych i poszukujących pracy, które skorzystały z form pomocy oferowanych przez UPPO (z podziałem na rodzaje wsparcia).
3) Zapewnienie dostępu do usług animacji, doradztwa, szkoleń dla osób oraz podmiotów rozpoczynających lub prowadzących działalność w sektorze ekonomii społecznej.	- Liczba mieszkańców powiatu oraz podmiotów mających siedzibę w powiecie, objętych wsparciem w zakresie tworzenia i/lub rozwoju ekonomii społecznej.

4) Wsparcie finansowe dla osób zakładających jednoosobową działalność gospodarczą, spółdzielnię socjalną, przedsiębiorstwo społeczne, a także dla istniejących firm i podmiotów ekonomii społecznej tworzących nowe miejsca pracy, w szczególności dedykowane osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym.	- Liczba osób fizycznych, które otrzymały wsparcie finansowe na utworzenie jednoosobowej działalności gospodarczej. - Liczba podmiotów ekonomii społecznej, które otrzymały wsparcie finansowe na rozwój/ tworzenie nowych miejsc pracy.
5) Programy zwiększające szanse osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy, uwzględniające m.in. tworzenie miejsc pracy w warunkach chronionych oraz zatrudnienie trenerów pracy.	- Liczba osób z niepełnosprawnością, które otrzymały wsparcie.
6) Wypracowanie skutecznej ścieżki docierania do osób biernych zawodowo (niezarejestrowanych w urzędzie pracy) i ich motywowania do rejestracji w UPPO, w celu skorzystania z różnych form pomocy, służących przygotowaniu do podjęcia pracy.	- Liczba osób, które zarejestrowały się w UPPO po raz pierwszy.
7) Prowadzenie mobilnych punktów informacyjnych UPPO w siedzibach urzędów gmin i innych miejscach, a także udział w akcjach informacyjnych, inicjatywach rozpowszechniających wśród mieszkańców ofertę w zakresie aktywizacji zawodowej.	- Liczba mobilnych punktów informacyjnych zorganizowanych na terenie powiatu.
8) Wzmocnienie współpracy Powiatu z Gminami w zakresie aktywizacji osób bezrobotnych i biernych zawodowo oraz wsparcia pracodawców, w tym poprzez wdrażanie nowych form kooperacji, wymianę informacji o planowanych kierunkach, planowanych inwestycjach.	- Liczba wspólnych przedsięwzięć w zakresie aktywizacji osób bezrobotnych i biernych zawodowo.
9) Wzmocnienie współpracy Urzędu Pracy ze szkołami podstawowymi i ponadpodstawowymi mającej na celu ułatwianie młodzieży szkolnej dostęp do wsparcia w poznawaniu rynku pracy i wyborze kierunku rozwoju edukacyjnego i kariery zawodowej.	- Liczba uczniów objętych wsparciem UPPO.
10) Diagnoza rynku pracy i zasobów ludzkich w powiecie olsztyńskim – badania sytuacji na rynku pracy; problemów, barier i potrzeb osób bezrobotnych i biernych zawodowo; prognozowanie zawodów deficytowych i	- Liczba opracowań, raportów i analiz.

nadwyżkowych; analiza zapotrzebowania pracodawców itp.	
Okres realizacji:	2026-2036
Podmioty zaangażowane w Realizację Strategii:	• Jednostki organizacyjne Powiatu Olsztyńskiego: UPPO, PCPR. • Jednostki organizacyjne gmin: OPS-y. • OHP, agencje zatrudnienia, instytucje szkoleniowe), przedsiębiorcy i ich organizacje branżowe. • Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej w Olsztynie, podmioty ekonomii społecznej, w tym organizacje pozarządowe; Lokalne Grupy Działania.

Głównym odpowiedzialnym za realizację i koordynację ww. działań będzie Urząd Pracy Powiatu Olsztyńskiego. Urząd wykonuje swoje zadania we współpracy z PCPR (koordynator całej Strategii), gminami, placówkami oświatowymi, Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej w Olsztynie, instytucjami szkoleniowymi, agencjami zatrudnienia, organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami działającymi w obszarze rynku pracy i przeciwdziałania bezrobociu.

Obszar 5. Rozwój systemu wsparcia osób i rodzin w kryzysie

Cel strategiczny 5. Zwiększenie dostępu do kompleksowych usług społecznych dla osób i rodzin doświadczających kryzysów.

Cele operacyjne:

1. Poprawa dostępu osób uzależnionych i współuzależnionych do wsparcia w poradzeniu sobie z problemem.
2. Zwiększanie wsparcia i ochrony osób zagrożonych i dotkniętych problemem przemocy oraz wzmocnienie oddziaływań interwencyjnych, korekcyjnych i edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc.
3. Zwiększenie dostępności wsparcia dla osób w kryzysie zdrowia psychicznego.
4. Zwiększenie świadomości w zakresie przeciwdziałania negatywnym zjawiskom w społeczeństwie.

Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią

- Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.
- Zmniejszenie skali zjawiska przemocy domowej oraz uzależnień.
- Zmniejszenie ilości przestępstw popełnianych pod wpływem substancji psychoaktywnych.
- Zmniejszenie zagrożenia wykluczeniem społecznym osób w kryzysie zdrowia psychicznego.
- Podniesienie świadomości nt. przeciwdziałania negatywnym zjawiskom w społeczeństwie.

Kierunki działań:	Wskaźniki realizacji działań:
1) Realizacja kampanii i akcji społecznych służących podnoszeniu świadomości mieszkańców oraz kształtowaniu odpowiednich postaw społecznych, w szczególności w zakresie profilaktyki uzależnień oraz przemocy.	- Liczba zrealizowanych kampanii i/lub akcji społecznych.
2) Rozwój Powiatowego Ośrodka Interwencji Kryzysowej poprzez zapewnianie specjalistów oraz rozszerzanie oferty usług.	- Liczba osób objętych wsparciem POIK.
3) Realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, dotyczących szerokiego spektrum uzależnień (np. różne substancje psychoaktywne, cyberuzależnienia), przemocy domowej, zachowań agresywnych oraz bezpieczeństwa publicznego.	- Liczba zrealizowanych programów edukacyjno-profilaktycznych.
4) Zwiększanie dostępności specjalistów i terapii dla osób uzależnionych oraz współuzależnionych od substancji psychoaktywnych, dotkniętych	- Liczba osób uzależnionych oraz współuzależnionych objętych wsparciem.

uzależnieniami behawioralnymi, a także programów wspierających dalsze zdrowienie oraz programów redukcji szkód.	
5) Wspieranie funkcjonowania grup wsparcia i grup samopomocowych dla osób uzależnionych, współuzależnionych oraz dorosłych dzieci alkoholików.	- Liczba działających grup wsparcia i grup samopomocowych.
6) Realizacja programów informacyjno-edukacyjnych dotyczących zdrowia psychicznego, skierowanych do osób dorosłych (w tym seniorów), a także dzieci i młodzieży.	- Liczba zrealizowanych programów informacyjno-edukacyjnych dotyczących zdrowia psychicznego.
7) Zapewnienie dostępu osób w kryzysie zdrowia psychicznego i ich rodzin do różnych form pomocy, w tym psychiatrycznej (psychiatra dziecięcy), psychologicznej i terapeutycznej, a także wsparcia bytowego i mieszkaniowego.	- Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi, które otrzymały wsparcie.
8) Działania umożliwiające ochronę osób doznających przemocy przed dalszym krzywdzeniem poprzez szybką i skuteczną interwencję, odizolowanie oraz opracowanie i wdrażanie planu pomocy dostosowanego do potrzeb, zasobów i deficytów osób/rodzin objętych wsparciem.	- Liczba osób doznających przemocy domowej, które otrzymały wsparcie.
9) Stworzenie osobom doznającym przemocy domowej możliwości w organizowaniu grup wsparcia oraz grup samopomocowych mających na celu wzajemne wsparcie emocjonalne i wymianę doświadczeń.	- Liczba działających grup wsparcia/ grup samopomocowych dla osób doznających przemocy.
10) Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową.	- Liczba osób biorących udział w programach dla osób stosujących przemoc domową.
11) Integracja cudzoziemców z wykorzystaniem indywidualnych programów integracji w obszarach edukacji językowej, funkcjonowania zawodowego oraz funkcjonowania społecznego. Obejmowanie cudzoziemców wsparciem zarówno w postaci świadczeń materialnych, jak i niematerialnych, takich jak np. poradnictwo, pomoc w zapewnieniu mieszkania, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, nauka języka polskiego, w zależności od zdiagnozowanych potrzeb.	- Liczba cudzoziemców objętych indywidualnymi programami integracji.
12) Podejmowanie działań rzeczniczych mających na celu zmiany w systemie polityki społecznej	- Liczba podjętych inicjatyw rzeczniczych.

w zakresie wsparcia osób z dysfunkcjami, np. rozszerzenie kompetencji i narzędzi stosowanych przez GKRPA i ZI, ograniczenie świadczeń/realne monitorowanie wykorzystania przez osoby uzależnione przyznanych im świadczeń.	
Okres realizacji:	2026-2036
Podmioty zaangażowane w Realizację Strategii:	• Jednostki organizacyjne Powiatu Olsztyńskiego: Starostwo Powiatowe w Olsztynie, Szpital Powiatowy w Biskupcu, Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Dobrym Mieście, PCPR, placówki oświatowe, Komenda Miejska Policji w Olsztynie, Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej, Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna. • Jednostki organizacyjne gmin, w szczególności urzędy gmin/urzędy miejskie, GKRPA, OPS-y, placówki oświatowe. • Podmioty lecznicze. • Podmioty ekonomii społecznej, w tym organizacje pozarządowe.

8. Zarządzanie realizacją strategii

8.1. Podstawowe założenia organizacyjne

Specyfika zarządzania realizacją powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika z charakteru tego dokumentu oraz regulacji prawnych określających ramy jej wdrażania. Opracowanie i realizacja PSRPS jest zadaniem obowiązkowym powiatu, co wynika z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Ponadto art. 112 ust. 9 ustawy desygnuje powiatowe centrum pomocy rodzinie jako podmiot koordynujący realizację strategii.

Kluczową rolę w planowaniu oraz podejmowaniu decyzji strategicznych będą odgrywały władze samorządu – Zarząd oraz Rada Powiatu w Olsztynie. Natomiast zadania praktyczne będą domeną jednostek organizacyjnych: starostwa powiatowego, PCPR, UPPO, placówek oświatowych i innych. Skuteczne wdrażanie Strategii powinno być wspierane poprzez współpracę z gminami wchodzącymi w skład powiatu, Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego, administracją rządową, w tym z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim i podlegającym mu urzędem, instytucjami pomocy społecznej i rynku pracy prowadzonymi przez podmioty niepubliczne, podmiotami leczniczymi, sektorem ekonomii społecznej i przedsiębiorcami, a także – a może przede wszystkim – z mieszkańcami powiatu.

8.2. Monitoring strategii

Monitoring to proces gromadzenia oraz analizowania informacji ilościowych i jakościowych w celu odpowiedzi na pytania: „Co, kiedy i jak zostało zrobione?”. Pozwala uchwycić różnice pomiędzy założeniami planu strategicznego a ich faktycznym wykonaniem.

Monitoring skupia się na dwóch zasadniczych obszarach: rzeczowym (merytorycznym) – dotyczy postępu w realizacji zaplanowanych działań pod względem terminowości wykonania oraz osiągniętych efektów oraz finansowym – obejmuje zarządzanie środkami przyznanymi na realizację poszczególnych działań/projektów, zwłaszcza pod kątem efektywności wydatków.

Monitoring jest podstawą dla sprawozdawczości (raportowania), zarządzania zmianą oraz ewaluacji. Dane zebrane w trakcie procesu monitorowania są analizowane, a następnie opracowywane w formie sprawozdań na potrzeby wewnętrzne oraz raportów prezentowanych opinii publicznej. Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomagają proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń.

Monitoring wdrażania Strategii będzie prowadzony corocznie. Zapisy zawarte w Strategii będą realizowane w ramach kierunków poszczególnych działań, w zależności od posiadanych przez samorząd i pozyskanych z zewnątrz środków finansowych. Realizacja działań będzie przedstawiana w sprawozdaniach poszczególnych jednostek odpowiedzialnych za ich realizację, w tym w sprawozdaniu PCPR w Olsztynie, przedkładanym corocznie Radzie Powiatu.

Jego przedmiotem będą wskaźniki sformułowane w ramach każdego z obszarów, oparte na obiektywnych dowodach obrazujących stan założonych działań oraz osiągniętych celów i rezultatów. Wskaźniki realizacji Strategii odnoszą się do kierunków niezbędnych działań.

Zgodnie z metodyką przyjętą dla Strategii, wskaźniki działań koncentrują się na wynikach, tzn. rezultatach podejmowanych działań w odniesieniu do grup docelowych. Natomiast w mniejszym stopniu monitoring strategii będzie dotyczył ponoszonych nakładów oraz produktów wytworzonych podczas realizacji działań. Zakłada się bowiem, iż ocena jakości i efektywności „rutynowych” zadań oraz projektów powinna być raczej domeną podmiotów je realizujących oraz programów, w ramach których uzyskały finansowanie. Katalog wskaźników monitorowania Strategii ma charakter otwarty.

8.3. Aktualizacja strategii

Strategia jest wieloletnim dokumentem planistycznym, w związku z czym należy wziąć pod uwagę, że w wyniku zmian społeczno-ekonomicznych i prawnych, niektóre jej zapisy mogą stać się nieaktualne jeszcze przed końcem okresu jej obowiązywania. W takiej sytuacji należy podjąć decyzję o jej aktualizacji bądź o opracowaniu nowego dokumentu, uwzględniającego nowe uwarunkowania prawne, programowe, społeczne czy ekonomiczne.

Aktualizacja dokumentu, przeprowadzana w trybie, w jakim uchwalona została Strategia, będzie konieczna tylko w przypadku, gdy zmianie ulegną obszary i cele strategiczne dokumentu. W pozostałych przypadkach decyzja o aktualizacji zostanie podjęta przez koordynatora wdrażania Strategii. Aktualizacji Strategii nie wymagają natomiast zmiany w katalogu działań służących realizacji celów, ponieważ z założenia jest to katalog otwarty, wykorzystywany w zależności od aktualnych potrzeb oraz umożliwiający realizację innych przedsięwzięć, niż w nim wymienione, o ile wpisują się w cele Strategii. Nie wymagają jej także zmiany i modyfikacje wskaźników, służących monitoringowi działań. Jeżeli w procesie wdrażania Strategii zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia zakresu lub przeformułowania wybranych wskaźników, możliwe jest wprowadzenie zmian bez konieczności aktualizacji dokumentu – o ile zmiany te będą służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania Strategii.

8.4. Ramy finansowe

Realizacja kierunków działań zaplanowanych w Strategii wymaga odpowiednich zasobów finansowych, bowiem każde przedsięwzięcie generuje określone koszty. Podstawowym źródłem finansowania strategii będzie budżet powiatu. Większość kierunków działań mieszczących się w sferze lokalnej polityki społecznej realizują bowiem jednostki organizacyjne powiatu w ramach swoich podstawowych, statutowych zadań. Szeroki zakres programów i projektów socjalnych jest ponadto możliwy do wdrożenia komplementarnie lub wspólnie przez samorządy gmin wchodzących w skład powiatu, a także w kooperacji z Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień lub umów partnerskich.

Część środków na realizację zadań w zakresie lokalnej polityki społecznej będzie ponadto pochodzić z budżetu państwa. W tej kategorii mieszczą się m.in. programy rządowe oraz programy ministerstw. Ponadto od 2019 roku jednym ze źródeł finansowania działań na rzecz wsparcia społecznego, zawodowego i zdrowotnego osób z niepełnosprawnościami jest Fundusz Solidarnościowy, będący państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest minister

właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. W jego ramach są realizowane programy takie jak „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych”, „Opieka wytchnieniowa”, „Centra opiekuńczo-mieszkalne” oraz „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”.

Istotne źródło finansowania będą stanowić także środki z Funduszy Europejskich z perspektywy 2021-2027, dostępne jeszcze w latach 2026-2029, uruchamiane na szczeblu krajowym i regionalnym, w tym szczególności w obszarze włączenia społecznego, rynku pracy czy edukacji. Jednym z przykładów – wieloletni projekt Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Olsztynie pn. „Piecza zastępcza w Powiecie Olsztyńskim. PROFESJA Z MISJĄ” realizowany będzie do 30.04.2028 r. w ramach programu Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027. Z kolei Urząd Pracy Powiatu Olsztyńskiego wdraża projekty finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), które mają na celu aktywizację zawodową osób bezrobotnych. Przykładowo są to kolejne edycje projektu pn. "Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w powiecie". Edycja III jest realizowana do 31.03.2026 r.

Źródłem finansowania mogą być również dotacje i granty dostępne dla trzeciego sektora. Wśród nich są programy rządowe i ministerialne, a także programy Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, takie jak: Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO czy NOWEFIO. Ważne są również środki prywatne pochodzące z fundacji, zakładanych przez firmy, instytucje finansowe lub osoby prywatne; pieniądze od sponsorów, środki z 1,5% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych planowanych kierunków działań nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe, szczególnie ze względu na szeroki zakres tematyczny dokumentu, okres jego obowiązywania, niewielką jeszcze wiedzę o nowym okresie programowania środków unijnych w latach 2028-2034 oraz konkursowy charakter większości programów pomocowych, który z punktu widzenia podmiotów realizujących przekłada się na incydentalność wsparcia. Adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania rocznego i aktualizacji budżetu powiatu, w tym planów finansowych jednostek, a także opracowywania programów i projektów uszczegóławiających założenia Strategii.

9. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej

W świetle uwarunkowań ustawowych strategia powinna określać usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie.

Usługi wskazane w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych zawierają się w następujących obszarach: 1) polityki prorodzinnej, 2) wspierania rodziny, 3) systemu pieczy zastępczej, 4) pomocy społecznej, 5) promocji i ochrony zdrowia, 6) wspierania osób niepełnosprawnych, 7) edukacji publicznej, 8) przeciwdziałania bezrobociu, 9) kultury, 10) kultury fizycznej i turystyki, 11) pobudzania aktywności obywatelskiej, 12) mieszkalnictwa, 13) ochrony środowiska, 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w sferze zadań publicznych wymienia między innymi zadania w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób; wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej; udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa; działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej; działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego; ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej, działalności na rzecz osób niepełnosprawnych; promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy; działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym; działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości; działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych; nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania; kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; wspierania i upowszechniania kultury fizycznej. W związku z uchwaleniem ustawy o ekonomii społecznej dodane zostało również zadanie w zakresie działalności na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Usługi społeczne i zadania publiczne, zlecane w trybie ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie w powiecie olsztyńskim mieszczą się w obszarach priorytetowych wskazanych w programie współpracy. Z punktu widzenia usług społecznych określonych w ustawie o CUS w kontekście niniejszego dokumentu istotne jest wskazanie, że w ramach zadań z pomocy społecznej i wspierania osób niepełnosprawnych zlecane jest prowadzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Biskupcu oraz prowadzenie trzech Warsztatów Terapii Zajęciowej – w Biskupcu, Dobrym Mieście i Olsztynku.

Podsumowanie

Jak już zasygnalizowano we wstępie, powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych stanowi główne narzędzie planistyczne polityki społecznej prowadzonej na terenie powiatu. Nadrzędnym celem tych działań jest kreowanie lokalnych warunków, umożliwiających mieszkańcom prowadzenie bardziej satysfakcjonującego i produktywnego życia w różnych sferach, w szczególności rodzinnej, społecznej i zawodowej.

Zaplanowane w ramach niniejszej Strategii cele i kierunki działań uporządkowane zostały w ramach obszarów strategicznych, odpowiadających na zdiagnozowane problemy i potrzeby społeczne, uwzględniając przy tym zasoby własne powiatu (instytucjonalne, kadrowe, społeczne) oraz zewnętrzne szanse i zagrożenia, które mogą wpłynąć na realizację Strategii. Są ponadto adekwatne do zakresu zadań i kompetencji Powiatu Olsztyńskiego, określonych ustawami ustrojowymi tworzącymi samorząd terytorialny w Polsce oraz przepisami prawa regulującymi sferę polityki społecznej.

Strategia stanowi kierunkową wytyczną dla lokalnych władz, instytucji oraz organizacji odpowiedzialnych za szeroko rozumiany lokalny system pomocy i wsparcia. Z uwagi jednak na to, że sytuacja społeczno-ekonomiczna powiatu jest dynamiczna i zależna od wielu czynników, należy dostosowywać założenia Strategii do uwarunkowań. Istotne znaczenie będzie miało śledzenie zmian prawa, przede wszystkim w obszarze pomocy społecznej, rynku pracy, wspierania rodzin oraz osób z niepełnosprawnościami, może to bowiem uzasadnić konieczność nowelizacji części założeń Strategii. Ponadto trzeba będzie uwzględniać dynamikę problemów społecznych – ich skalę i natężenie, pojawianie się nowych ryzyk socjalnych, a także ważne, niezaspokojone potrzeby ludności.

Spis tabel

Tabela 1. Ludność powiatu olsztyńskiego według gmin w latach 2020-2024	14
Tabela 2. Wybrane dane i wskaźniki demograficzne dla powiatu olsztyńskiego w latach 2020-2024	15
Tabela 3. Wybrane dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w powiecie olsztyńskim w latach 2020-2024.....	17
Tabela 4. Powody korzystania z pomocy społecznej w gminach powiatu olsztyńskiego w latach 2022-2024	20
Tabela 5. Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie olsztyńskim w latach 2022-2024	35
Tabela 6. Wybrane dane dotyczące orzeczeń wydawanych mieszkańcom powiatu olsztyńskiego w wieku do 16 roku życia w latach 2022-2024	37
Tabela 7. Wybrane dane dotyczące orzeczeń wydawanych mieszkańcom powiatu olsztyńskiego w wieku od 16 roku życia w latach 2022-2024	38
Tabela 8. Wybrane kategorie osób bezrobotnych w powiecie olsztyńskim w latach 2020-2024	42

Spis rysunków

Rysunek 1. Gminy Powiatu Olsztyńskiego.....	13
Rysunek 2. Struktura ludności powiatu olsztyńskiego według ekonomicznych grup wieku w latach 2020-2024 (w %)	16
Rysunek 3. Stopa bezrobocia w powiecie olsztyńskim na tle Polski i województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2020-2024.....	18
Rysunek 4. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w ramach GOPS/MOPS z powiatu olsztyńskiego w latach 2022-2024	19
Rysunek 5. Asystenci rodziny i rodziny objęte wsparciem w powiecie olsztyńskim w latach 2022-2024.....	34
Rysunek 6. Odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w powiecie olsztyńskim i w poszczególnych gminach w 2024 roku (w %).....	41
Rysunek 7. Bezrobotni w powiecie olsztyńskim według wykształcenia (stan na 31 grudnia 2024)	43